

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง และกลุ่มเล็ก ตามลำดับดังนี้

1. การบริหารงานโรงเรียน
2. การบริหารงานกิจการนักเรียน
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวินัย
4. การพัฒนาความรับผิดชอบ
5. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา
6. บริบทของโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม
7. การวิจัยปฏิบัติการ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารงานโรงเรียน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความรู้ และ มีความสุข การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งให้มีการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทย มีเอกภาพเชิงนโยบายและมีหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงและสถานศึกษา ดังที่ปรากฏใน มาตรา 39 ที่ว่า กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคลากร และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตโดยตรง การกระจายอำนาจดังกล่าวเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระและมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานและสามารถพัฒนา

ได้อย่างต่อเนื่อง รัฐจึงกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ในมาตรา 35ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34(2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล

การบริหารงานโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยกฎหมายมีโครงสร้างในการบังคับบัญชาจากบนลงล่าง ดังนี้ คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) และสถานศึกษาหรือโรงเรียน โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในโรงเรียน บางโรงเรียนอาจจะมีตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา การบริหารงานในโรงเรียนแบ่งออกเป็น 4 งาน คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป ซึ่งทางโรงเรียนอาจตั้งบุคลากรเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือ คุณภาพผู้เรียนหมายถึงการให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.1 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน

โรงเรียนมีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียนทุกคนให้มีคุณภาพ ได้จัดโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน ตามภารกิจและขอบข่ายครอบคลุมงาน 4 งาน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดงานบริหาร โรงเรียนดังต่อไปนี้

1.1.1 งานบริหารวิชาการ

1.1.2 งานบริหารบุคคล

1.1.3 งานบริหารงบประมาณ

1.1.4 งานบริหารทั่วไป

งานบริหารวิชาการ ถือเป็นงานหลักที่เป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปนั้นถือเป็นงานรองที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้การปฏิบัติงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละงานทั้ง 4 งาน มีขอบข่ายงาน ดังต่อไปนี้

1. งานบริหารวิชาการ

งานบริหารวิชาการ ถือเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้กับสถานศึกษามากที่สุด ด้วยมีเจตนาที่ต้องการให้สถานศึกษาดำเนินการ โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการ

ของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผลอย่างมีคุณภาพ

ขอบข่ายงานและภารกิจงานวิชาการ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผลประเมินผล
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการเรียน
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. งานบริหารบุคคล

งานบริหารบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจหลักของสถานศึกษาเพื่อให้ดำเนินการด้านบริหารบุคคลให้เกิดความคล่องตัว ความมีอิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติมีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

ขอบข่ายและภารกิจงานบริหารบุคคล

1. การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง
2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
3. การส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
4. วินัยและการรักษาวินัย
5. การออกจากราชการ

3. งานบริหารงบประมาณ

งานบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ชี้ดหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริหาร งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งการ จัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้น ต่อผู้เรียน

ขอบข่ายและภารกิจของงานบริหารงบประมาณ

1. การจัดทำเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
3. การตรวจสอบการติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินงบประมาณ

และผลการดำเนินงาน

4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
6. การบริหารการเงิน
7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

4. งานบริหารทั่วไป

งานบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการจัดบริหารองค์กร การให้บริการ บริหารงานอื่นๆบรรลุตามเป้าหมายมาตรฐานและคุณภาพตามที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทในการ ประสานส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการให้บริการทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษา ให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาตามหลักบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักสำคัญ โดยเน้นความ โปร่งใส ความ รับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัด การศึกษามีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

ขอบข่ายและภารกิจของงานบริหารทั่วไป

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษา
3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
7. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคลกร

และบริหารทั่วไป

8. การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม
9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
10. การรับนักเรียน
11. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษา

นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
13. การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
14. การประชาสัมพันธ์การศึกษา
15. การส่งเสริมสนับสนุนประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน

และองค์กร

16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
17. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
18. งานบริการสาธารณะ
19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

จะเห็นได้ว่าการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดงานที่เกี่ยวกับนักเรียนไว้ในงานกิจกรรมนักเรียนส่วนการบริหารงานใน โรงเรียนมัธยมศึกษาได้กำหนดงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนไว้ในงานปกครองนักเรียนและ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 งาน ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งการบริหารงานที่เกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนจะอยู่ในกรอบงานบริหารทั่วไป

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาตามภารกิจและกรอบงาน
สรุปเป็นโครงสร้างได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษา

2. การบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และส่งเสริมชีวิตและความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี มีความปกติสุขตลอดไป ถือเป็นภารกิจสำคัญของหัวหน้าสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียนต้องตระหนักว่ากิจกรรมนักเรียนก็เหมือนกับกิจกรรมอื่นๆ ที่ต้องการความร่วมมือประสานงานกับบุคคลทุกฝ่าย งานกิจกรรมนักเรียนจะสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องยึดถือความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดถึงการมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพการมีวินัยในตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาความรู้ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน ให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด

การบริหารกิจการนักเรียนเป็นภารกิจหนึ่งในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เพราะภารกิจหลักของโรงเรียน คือการถ่ายทอดมวลประสบการณ์ในอันที่จะทำให้ผู้เรียน เกิดความเจริญงอกงามและสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.1 ความหมายของกิจการนักเรียน

นักการศึกษา นักบริหารการศึกษา ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนไว้อย่างหลากหลายสรุปได้ดังนี้

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2538 : 132) ได้ให้ความหมายว่างานกิจการนักเรียน นักศึกษาคือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรการจัดสภาพแวดล้อมการพัฒนา กิจกรรม การให้สวัสดิการ และการบริการแก่นักเรียนนักศึกษา งานกิจการนักเรียนนอกจากจะเสริมวัตถุประสงค์ของสถาบันด้วยการสอนการวิจัย การบริการทางวิชาการแก่ชุมชนและการทะนุบำรุง ศิลปะ วัฒนธรรมแล้วยังมุ่งเน้นพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพิ่มเติมจากสิ่งที่การศึกษาในชั้นเรียนไม่สามารถจัดให้ได้

นงเยาว์ กัลยาลักษณ (2541 : 11) กล่าวถึงกิจการนักเรียนว่า หมายถึง การดำเนินงาน กิจการ และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน และเป็นกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน ในห้องเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย และจิตใจ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัย มีความคิด ไตร่ตรอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ธีรวุฒิ ประทุมานพรัตน์ และคณะ (2543 : 4) ได้ให้ความหมายว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้พัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีคุณภาพเหมาะสมที่จะออกไปทำงานในโลกกว้างได้ต่อไป

กาญจนา ศรีกาพลินธุ์ (2544 : 6) กล่าวว่างานด้านกิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนและชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน ให้ดำเนินไปได้ด้วยดีมีความปกติสุขตลอดจนมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ การมีวินัยในตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคนให้กว้างขวางก้าวหน้าและเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และแก่สังคมให้มากที่สุด

จากการให้ความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่างานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียนเป็นงานที่มุ่งส่งเสริมศักยภาพการเรียนการสอนให้นักเรียนมีประสบการณ์ มีทักษะในการดำเนินชีวิต รู้จักแก้ปัญหา และมุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถของผู้เรียนต่อไป

2.2 จุดมุ่งหมายการบริหารงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นงานมุ่งเน้นการพัฒนา และการฝึกทักษะต่าง ๆ ของนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น โรงเรียนแต่ละแห่งจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของงานกิจการนักเรียนไว้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของบุคลากรผู้รับผิดชอบในการดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียนดังนี้

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2538 : 32) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจการนักเรียนว่า

1. เพื่อพัฒนานักเรียนนักศึกษาให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์และสามารถทำงานกับผู้อื่น

2. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษามีความรับผิดชอบสามารถฝึกตนเองได้
3. เพื่อฝึกความคิดและการตัดสินใจของนักเรียนนักศึกษา
4. เพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนนักศึกษา
5. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพในอนาคต และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษารู้จักทักษะทางสังคมรู้จักเสียสละทำงานให้ส่วนรวม
7. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา พัฒนาลักษณะนิสัยความกตัญญู และความคิดที่ดี
8. เพื่อให้นักเรียนนักศึกษามีความสามัคคี

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2544 : 6) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้และชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนได้ดำเนินไปด้วยดีมีความปกติสุขตลอดไป

2. พัฒนาบุคลิกภาพ การมีวินัยในตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

3. พัฒนาความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมให้ได้มากที่สุด

จากจุดมุ่งหมายที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงดังกล่าวมานั้น สรุปได้ว่างานกิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. พัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน นักศึกษา ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของตลาดแรงงานและสังคม

2. ช่วยแก้ปัญหาอันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา

3. ช่วยป้องกันปัญหาอันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา

2.3 ขอบข่ายงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนมีขอบข่ายการดำเนินงานครอบคลุมกิจกรรมต่างๆของสถานศึกษา ดังนี้

ภิญโญ สาธร (2538 : 186) ได้แบ่งขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. สำมะโนนักเรียนและการทำนายปริมาณนักเรียน

2. การเรียนรู้ การแบ่งกลุ่ม การเลื่อนชั้น

3. รายงานเกี่ยวกับนักเรียน

4. การรักษาระเบียบวินัย

5. การบริการแนะแนว

6. บริการสุขภาพ

7. กิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

วรเวทย์ บุญมา (2541 : 16) ได้สรุปขอบข่ายการบริการกิจการนักเรียนออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การจัดทำทะเบียนประวัติ

2. การปกครองนักเรียน และวินัยในโรงเรียน

3. การจัดกิจกรรมต่างๆ

4. การจัดกิจกรรมนักเรียน

นางเยาว์ กัลยาตักกษณ์ (2541 : 19) ได้สรุปขอบข่ายของการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียนว่ามีขอบข่ายครอบคลุมงาน 4 ประการ คือ

1. งานสวัสดิการและบริการ ได้แก่ งานแนะแนว การจัดหาทุนการศึกษา สุขภาพอนามัยและงานความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงบริการที่ฝ่ายกิจการนักเรียนจัดให้
2. งานกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมศิลปวัฒนธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ การกีฬานันทนาการ การส่งเสริมวิชาการและการทำงานของนักเรียน
3. งานควบคุม ได้แก่ งานระเบียบวินัยนักเรียนนักศึกษา การปกครอง และการควบคุมดูแล
4. งานบริการทางวิชาการ ได้แก่ การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ การสอนซ่อมเสริมและการจัดอบรมพิเศษต่าง ๆ ที่ฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2544 : 15) ได้สรุปขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนโดยจำแนกเป็น 3 ด้านคือ

1. การปกครองและการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียน
2. การบริหารและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ
3. กิจกรรมนักเรียน

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนับตั้งแต่ นักเรียนเข้าเป็นสมาชิกในโรงเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา ในขณะที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนผู้บริหารต้องจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ และสังคมมีความเป็นประชาธิปไตยจนสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ งานบริหารกิจการนักเรียนเป็นการส่งเสริมในการพัฒนาที่สำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีของนักเรียนทั้งในขณะอยู่ในโรงเรียน และนอกโรงเรียน

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวินัย

3.1 ความหมาย ความสำคัญ และประเภทของวินัย

3.1.1 ความหมายวินัยของนักเรียน พอสรุปความสำคัญของวินัยได้ว่า วินัยช่วยให้คนมีระเบียบในตัวเอง ลดความขัดแย้ง เกิดความสามัคคี ดำรงตนอยู่ในสังคม และทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

3.1.2 ประเภทของวินัย

วินัยที่ใช้อยู่ในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ วินัยเฉียบขาดแบบทหาร วินัยแบบดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนนักศึกษา และวินัยที่เกิดจากการรู้จัก ความรับผิดชอบ รู้จักเกียรติของตน (หวน พันธุพันธ์. 2528 : 96-97)

สำหรับวินัยประเภทแรกนั้นใช้กรณีที่ว่านักเรียนนักศึกษายังไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี จึงต้องมีการควบคุมให้ปฏิบัติตามคำสั่งและระเบียบ ผู้กระทำผิดต้องได้รับโทษ ผู้ปฏิบัติตาม ไม่ใช่ผู้ ออกระเบียบปฏิบัติ ข้อดีคือ ผู้ที่ถูกบังคับให้ประพฤติคนในทางที่ดีก็จะคิดเป็นนิสัย และมีความ ประพฤติดีติดตัวไปในภายหน้า ข้อเสีย คือ ผู้ที่ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามจะไม่เห็นคุณค่าของ การประพฤติดี จะรู้สึกว่าการประพฤติดีนั้นไม่เต็มใจ วินัยประเภทที่สองนั้น ชิดหลักว่า ถ้าได้ในสิ่งที่ สนใจแล้วผู้ใดจะรู้สึกสบายใจ ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎระเบียบ ข้อดีคือ ผู้ปฏิบัติพร้อม ที่จะปฏิบัติตามไปในทางที่ตนสนใจ ข้อเสียคือ สถานศึกษามิอาจดำเนินการตามความสนใจและ ความต้องการของนักเรียนและเกียรติของตนเอง จึงจะเกิดความรักที่จะทำ ความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม สถานศึกษาจะช่วยให้เกิดวินัยแบบนี้ได้โดยการหาวิธีการก่อให้เกิดความรัก นับถือเกียรติและการรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง

สรุปได้ว่า วินัยมีความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้กับสถานศึกษา และการเลือกวินัยแบบ ต่าง ๆ มาใช้ ควรให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียน สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ ถ้าฝึกให้เด็กมีวินัย โดย การรู้จักควบคุมตนเองได้ ถือว่าเป็นการดีที่สุด

3.1.3 หลักการสำคัญของวินัย

ในการสร้างระเบียบวินัยสำหรับใช้กับนักเรียนหรือให้นักเรียนปฏิบัติตามนั้น นอกจาก กระทรวงศึกษาธิการ จะเป็นผู้ออกระเบียบแล้ว สถานศึกษายังสามารถออกระเบียบได้ตามความ เหมาะสมของสถานศึกษานั้น ๆ (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2529 : 109 - 111) ได้กำหนดหลักการทั่วไปใน การรักษาวินัยของโรงเรียนว่า วินัยโดยทั่วไปนั้น นักเรียนทั้งเคารพ และยอมรับรวมทั้งประพฤติ ปฏิบัติตามระเบียบบังคับของโรงเรียน เคารพในสิทธิของผู้อื่นมีมาตรฐานในการปฏิบัติตามระเบียบ มีคุณธรรม ภูมิใจในผลงานและความสำเร็จของตนเอง

3.2 การประพฤติดวินัยของนักเรียน

3.2.1 สาเหตุแห่งการทำความผิดวินัยของนักเรียน

ปัญหาการทำผิดวินัยของนักเรียนนั้น มีสาเหตุหลายประการ ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (สวัสดิ์ ไชยโสภาส. 2541 : 54) สาเหตุแรกคือ ตัวนักเรียนเองเช่น ความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม การเก็บตัว การฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับ การทะเลาะวิวาท ปัญหาทางเพศ ลัก ขโมย ขาดความสามัคคี ขาดความเคารพเชื่อมั่น การสอบตก ความรู้สึกขาดความมั่นคงทางโรงเรียน

เป็นนักเลงอันธพาล ไม่เอาใจใส่ในกิจกรรมของโรงเรียน มั่วสุมในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม สาเหตุที่สอง คือ กลุ่มเพื่อน เช่น เพื่อนชักชวนก่อการทะเลาะวิวาท สร้างบรรยากาศตึงเครียด สาเหตุที่สาม คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน เช่น การประพฤติปฏิบัติตนของครูต่อนักเรียน อารมณ์ของครู วิธีการสอน การควบคุมนักเรียน บรรยากาศทั้งนอก และในโรงเรียน ระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นหย่อนหรือตึงเกินไป สาเหตุที่สี่ คือ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว เช่น พ่อแม่ยากจนหรือร่ำรวยมากเกินไป พ่อแม่รักลูกตามใจลูกมากเกินไป พ่อแม่แยกกันอยู่ ขาดคนเอาใจใส่ดูแลลูก พ่อแม่ประพฤติตนไม่ดีหรือไม่เข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงตามวัยและเพศของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมากหรือน้อยเกินไป ความเข้มงวดหรือหย่อนยานด้านวินัยมากเกินไป บ้านตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น แหล่งชุมชนแออัด แหล่งอบายมุข แหล่งสถานเริงรมย์ ส่วนสาเหตุสุดท้าย คือ สภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อมทั่วไป เช่น ภาพข่าวจากสื่อมวลชน การทุจริตประพฤติมิชอบ การฉ้อโกง ศูนย์การค้า สรุปลงได้ว่าสาเหตุแห่งการกระทำผิดวินัยของนักเรียนมาจากตัวนักเรียนเอง จากเพื่อน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนในครอบครัว ในสังคม และสภาพสิ่งแวดล้อม

3.2.2 การลงโทษนักเรียนผู้ประพฤติดีระเบียบวินัยของโรงเรียน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักเรียนนศึกษา พ.ศ. 2548 ฉบับปรับปรุง ได้กำหนดการลงโทษนักเรียนว่า การลงโทษ หมายถึง การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติดีหรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาหรือของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้มีความประพฤติดี หรือเพื่อให้เข็ดหลาบ การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาหรือครูอาจารย์ที่สถานศึกษามอบหมายที่จะดำเนินการตามความเหมาะสม คือ ว่ากล่าวตักเตือน เจ็บใจ ทำทัณฑ์บน สั่งพักการเรียน ให้ออก และตัดชื่อออก ห้ามลงโทษนักเรียนนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้ง หรือลงโทษด้วยความโกรธ หรือด้วยความพยาบาท หรือลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กำลังเจ็บป่วย หรือกำลังมีปัญหากระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง และให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษาด้วย การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิด และเว้นการประพฤติดีซ้ำ และกลับประพฤติตนในทางที่ดีต่อไป การลงโทษนักเรียนนักศึกษาทุกครั้งให้โรงเรียนหรือสถานศึกษابันทึกไว้เป็นหลักฐานในสมุดหมายเหตุรายวันของสถานศึกษานั้น และแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบเป็นหนังสือทุกครั้ง สำหรับสถานศึกษาที่มีระเบียบว่าด้วยการตัดคะแนนความประพฤตินักเรียนนักศีกษาอยู่แล้วจะใช้ระเบียบนั้นก็ได้

3.3 วินัยแห่งตน

3.3.1 ทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาการของวินัยแห่งตน

ลักษณะ “วินัยแห่งตน” มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคลมาก และอาจจะสำคัญมากกว่าลักษณะทางความรู้ที่ชัด และสามารถกระทำดีกระทำชั่วด้วย ฉะนั้นการให้ความสนใจเกี่ยวกับการกำเนิดและการเจริญเติบโตของจิตลักษณะการมีวินัยแห่งตนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในเรื่องนี้ นักจิตวิทยาพัฒนาการมีความเห็นว่าความมีวินัยแห่งตนหรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้อง เป็นหลักชัยของการพัฒนาทางจิตบุคคล นั่นคือ ความมีวินัยแห่งตน เป็นลักษณะสำคัญของผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิต ฉะนั้น การมีวินัยแห่งตน จึงสามารถ จะใช้เป็นเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางจิตของบุคคลได้ด้วย ทฤษฎีที่สำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาการของวินัยแห่งตนมี 2 ทฤษฎี (ดวงเดือน พันธุนาวิน. 2523 : 5-6)

- 1) ทฤษฎีเมาเรอร์ (Mowrer) ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตน
- 2) ทฤษฎีของเพคและแฮวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst) ว่าด้วยการพัฒนาการแรงจูงใจทางจริยธรรม ซึ่งยึดการควบคุมอีโก้ และซูเปอร์อีโก้ เป็นหลัก

3.4 ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตน

การเกิดวินัยแห่งตนในบุคคลของแต่ละคนนั้น นักทฤษฎีจิตวิทยา เชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น เมาเรอร์ ได้อธิบายว่า ทารกและเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตนโดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของทารกและเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและขั้นตอน ดังต่อไปนี้ จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการ เช่น หิวก็ได้ดื่มนมร้อนก็ได้อาบน้ำ ขูงักก็มีผู้มาบำบัดให้ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสุข ความรู้สึกนี้ของทารกจะรุนแรงมาก และคิดตรึงอยู่ในสำนึกของทารก ไปจนเติบโตขึ้น ขั้นต่อมาคือ ในขณะที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกพอใจและมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์นี้ อยู่เสมอทุกครั้ง คือ การปรากฏตัวของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูในขณะที่มารดาปรนนิบัติเด็กเมื่อต้องการบำบัดความต้องการกับมารดาเกิดควบคู่กันเสมอในการรับรู้ของเด็ก ขั้นต่อมา คือ ความสุขความพอใจของเด็กที่เกิดจากได้รับการบำบัดความต้องการต่าง ๆ จะถ่ายทอดมายังมารดา ทำให้การปรากฏตัวของมารดาก่อให้เกิดความสุขความพอใจแก่เด็กได้ และเชื่อว่า การรักและพอใจมารดานั้นจะต้องเกิดด้วยการเรียนรู้เช่นนี้ โดยที่ความสุข ความพอใจที่ได้รับการบำบัดต้องมาก่อน ถ้าไม่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อหิวได้กิน หรือเมื่อกินไม่หิว เด็กจะเกิดความพึงพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจในมารดาของตน เมื่อการเรียนรู้ขั้นแรกเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็รากฐานของการเรียนรู้ขั้นที่สองต่อไปกล่าวคือมารดายอมมาควบคู่กับคำอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมารดาพูดหรือการกระทำต่าง ๆ อยู่เสมอ ในภายหลังกการเลียนแบบมารดาทางการกระทำหรือการทำตามที่มารดา

สิ่งสอนจะทำให้เด็กเกิดความสุข ความพอใจได้เอง ความสุข ความพอใจที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นการให้รางวัล และชมเชยตนเอง โดยบุคคลไม่ต้องหวังผลจากภายนอก แต่อาจสังเกตได้ว่า เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูคนที่ดีและไม่ดีเท่า ๆ กัน คราบเท่าที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักพอใจ ตัวอย่างที่ไม่ดี เช่น ถ้าเด็กเห็นมารดาสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะรู้สึกมีความสุข ความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักตนพอใจมาก่อน ความสามารถในการให้รางวัลนี้เอง เมอเรอร์ เชื่อว่า เป็นลักษณะที่แสดงถึงการบรรลุนิติภาวะทางจิตของบุคคลนั้น โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8 - 10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุนิติภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุผล ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการโต้ตอบ เมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัวในการมีความรัก และในการมีอารมณ์ขันการเกิดวินัยแห่งตนนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในบุคคลซึ่งจะต้องอาศัยการฝึกอบรมเพิ่มเติมอีกมาก ลักษณะวินัยแห่งตนนี้จะพัฒนาเป็นลักษณะที่เด่นชัดและรุนแรง จนกลายเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างสม่ำเสมอ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2523 : 6-7)

ทฤษฎีแรงจูงใจทางหลักจริยธรรม การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมทางจริยธรรม ต่าง ๆ นั้น ความต้องการกระทำเป็นสาเหตุสำคัญ เพคและแฮวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst) ก็เห็นความสำคัญนี้ และเชื่อว่าการควบคุมของอีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ร่วมกันช่วยให้เกิดความ ต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล นักทฤษฎีทั้งสองเห็นว่าพลังควบคุมของอีโก้ในบุคคลจะมีมากหรือน้อยก็ได้ และแต่ละบุคคลจะมีพลังควบคุมอีโก้และซูเปอร์อีโก้ในส่วนผสมที่ไม่เท่ากันและอาจแบ่งบุคคลตามลักษณะทั้งสองนี้ร่วมกันออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. พวกปราศจากจริยธรรม หมายถึง พวกที่มีพลังทั้งสองน้อยมากโดยบุคคลจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว เป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ บุคคลประเภทนี้ถูกควบคุมโดยเห็นแก่ตัวของตนเอง

2. พวกเอาแต่ใจ หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้เล็กน้อย แต่พลังควบคุมของซูเปอร์อีโก้มีมากขึ้นแต่จัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้ยังจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและกระทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลได้ตัวเองเป็นคนไม่จริงใจ ลักษณะปรากฏ ตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น และในคนบางประเภทจะติดตนไปจนตาย

3. พวกชอบคล้อยตาม หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้เล็กน้อย เหมือนสองประเภทแรก แต่มีพลังควบคุมของ ซูเปอร์อีโก้มากกว่า คือ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก พวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลัก และคล้อยตามผู้อื่น โดยไม่ไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้ อยู่ภายใต้การควบคุมของสังคมและกลุ่ม

4. พวกตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้ในระดับปานกลาง แต่มีพลังควบคุมของซูเปอร์อีโก้มาก จะเป็นผู้อยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคมเข้าไปใน

ลักษณะของตนเอง จะเป็นผู้ตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด เห็นว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อผลเสียต่อคนอื่นก็ไม่สนใจ บุคคลประเภทนี้จะเป็นหลักของชุมชน เพราะมีความมั่นคงในการกระทำและความเชื่อ คนอื่นเห็นง่าย แต่ขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผล คนประเภทนี้จึงยังเป็นคนไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

5. พวกเขาเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล คือ บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้มาก และในขณะที่เดียวกันก็มีพลังควบคุมของซูเปอร์อีโก้มากด้วย ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม และความสมเหตุสมผล โดยยึดการเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของสังคม หรืออยู่ใต้ อิทธิพลของสังคมอย่างปราศจากเหตุผล บุคคลประเภทนี้ก่อนจะทำอะไรต้องพิจารณาอย่างสมเหตุ สมผลเพื่อผู้อื่น และพร้อมที่จะร่วมมือกับสังคม ประเภทนี้ไม่มีมากในสังคมแต่นักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาสูงสุดของมนุษย์

จากการวิจัยลักษณะของบุคคลตามทฤษฎีนี้ ปรากฏว่าผู้ถูกศึกษาแต่ละคนจะมีลักษณะผสมหลายประเภทพร้อมกัน แต่จะสามารถเห็นลักษณะที่เด่นชัดที่สุดของแต่ละบุคคลได้ไม่ยากนัก เด็กแต่ละคนจะเริ่มมีบุคลิกประเภทใดประเภทหนึ่งที่กล่าวมาแล้วนี้ตั้งแต่อายุ 10 ปี แต่ยังไม่เด่นชัดนักแต่เมื่อโตขึ้นบุคลิกภาพประเภทนั้นเด่นชัดขึ้นทุกที

ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมของ เพคและแฮวิกเฮิสต์นี้ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการการเกิดวินัยในตนเองซึ่ง เมารเอร์ กล่าวว่า ลักษณะการมีวินัยในตนเองจะยังไม่ปรากฏชัดเจนจนกว่าเด็กจะอายุ 8 - 10 ปี ในเด็กวัยนี้ เด็กจะมีบุคลิกภาพที่จัดเข้าหลายประเภท ตามทฤษฎีของ เพคและแฮวิกเฮิสต์ แต่จะมีบุคลิกภาพประเภทใดประเภทหนึ่งที่แสดงออกมา และเมื่อเติบโตขึ้นเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ บุคลิกภาพประเภทที่เกิขึ้นบ่อนั้นจะยิ่งเกิดขึ้นบ่อยยิ่งขึ้น ฉะนั้นการให้จริยศึกษาเพื่อพัฒนาให้บุคคลเป็นผู้ที่เห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผลจึงต้องเริ่มในวัยเด็ก ให้เด็กมีพลังควบคุมของอีโก้ให้มากที่สุด ส่วนในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น จริยศึกษาจะช่วยให้ความแปรปรวนในลักษณะของบุคคลมาหยุดอย่างถาวร ที่ลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุด แทนที่จะหยุดอยู่ที่ประเภทของบุคลิกภาพที่ต่ำกว่า

จากแนวคิดทฤษฎีการสร้างวินัยนั้น พอสรุปได้ว่า การจะให้เด็กมีวินัย จะต้องปลูกฝังให้เด็กตั้งแต่แรกเกิด โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษา จะทำให้เด็กมีวินัยเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียนและครู - อาจารย์ จึงต้องนำแนวทางหรือวิชาการ การสร้างวินัยสอดแทรกในทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เห็น ได้ปฏิบัติตาม

3.5 การส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ

3.5.1 คุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 150) ได้กำหนด มาตรฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2541 ประกอบด้วยมาตรฐานคุณภาพ นักเรียน มาตรฐานคุณภาพผู้สอนและคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา ในส่วนของมาตรฐานคุณภาพ ผู้เรียนทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มี 9 มาตรฐาน 20 ตัวบ่งชี้ โดยมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข กำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 8 มีตัวบ่งชี้สำคัญ สรุปได้ 4 ประการคือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความมีเมตตา กรุณา ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ความประหยัด มัธยัสถ์ อวดออม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ความรับผิดชอบ

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ใช้เป็นมาตรฐาน สำหรับการประเมินสถานศึกษาในระยะแรก ประกอบด้วยมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้าน กระบวนการและมาตรฐานด้านปัจจัย รวมทั้งสิ้น 14 มาตรฐาน มีมาตรฐานที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ด้วยกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2544 :69) คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักเบื้องต้น ของแต่ละศาสนา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความซื่อสัตย์ สุจริต

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีความประหยัด (ใช้ทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนร่วม

ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า)

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนเกิด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ ในข้อแรกคือ การเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึง ประสงค์

สรุปได้ว่าคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ที่จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาขึ้น อย่างน้อย ต้องประกอบด้วย เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัด อวดออม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติ ตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ

3.5.2 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

หน้าที่ของสถานศึกษา คือการจัดการเรียนรู้ และพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ครบถ้วน คือมีปัญหา รอบรู้ในศาสตร์สาระต่าง ๆ มีคุณธรรม

จริยธรรมและมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ เข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง กิจกรรมที่สถานศึกษาสามารถจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอาจประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1) จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ตามสาระเนื้อหาตามหลักสูตรฯ กิจกรรมที่กำหนดเน้นการฝึกปฏิบัติ เพื่อหล่อหลอมเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ถาวร

2) จัดกิจกรรมในรูปกิจกรรมนักเรียน ตามขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในลักษณะต่าง ๆ เช่น โครงการ โครงงาน ชมรมกลุ่มสนใจ

3) จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติเป็นปกติประจำวัน โดยเน้นการปฏิบัติในลักษณะวิถีชีวิต มีระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดขึ้นระหว่างสถานศึกษาและนักเรียน

3.5.3 แนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมสากล (กรมวิชาการ. 2544 : 190-191)

แนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่เป็นสากลได้รับการยอมรับทั่วไปจะมีอยู่

4 แนวคิด ดังต่อไปนี้

1) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดนี้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อ ทศนคติ ในพฤติกรรม และในความรู้สึกรู้ใจของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยมคือ การชี้แนะหรือจัดการให้นักเรียนเกิดการอุทิศตนขึ้นมาว่า ความเชื่อทศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกรู้ใจของตนต่อสิ่งหนึ่ง ๆ นั้นเป็นไปตามเกณฑ์ 7 ประการต่อไปนี้หรือไม่

- (1) เกิดจากการเลือกของตนอย่างอิสระหรือไม่
- (2) ได้พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ หรือไม่
- (3) ได้พิจารณาผลของทางเลือกต่างๆหรือไม่
- (4) มีความภูมิใจหรือยินดีในสิ่งที่ตนเลือกหรือไม่
- (5) จะยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนเองอย่างเปิดเผยหรือไม่
- (6) จะทำตามที่ตนตัดสินใจเลือกหรือไม่
- (7) จะกระทำซ้ำอีกหรือไม่

2) การปลูกฝังจริยธรรมด้านเหตุผล (Moral Reasoning)

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดนี้ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีเกณฑ์การตัดสินใจคุณค่าด้วยเหตุผลระดับสูงและอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์ของสังคม การพัฒนาจริยธรรมกระทำได้โดยการเปิดโอกาสให้นักลรับรู้อัตถะของผู้อื่น ซึ่งมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สูงกว่า และเปิดโอกาสให้นักลทดลองและแสดงบทบาทของผู้อื่นที่มีต่อบุคคลนั้น เพื่อให้มี

โอกาสเกิดขัดแย้งกับโครงสร้างจริยธรรมของตนเอง ในจังหวัดที่เกิดความขัดแย้งนี้ จะช่วยให้บุคคลพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมให้สูงขึ้น กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาตามแนวคิดนี้คือ การอภิปรายและเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้มีประเด็นสำหรับการอภิปราย ครูจะต้องเสนอเรื่องราวที่ยากต่อการตัดสินใจ ความถูกต้อง

3) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้แรงเสริมและถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริมหรืออาจได้รับการลงโทษด้วยก็ได้ ขึ้นตอนในการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และหรือลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา อาจทำได้ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

(2) กำหนดผลกรรมที่ผู้สอนหรือผู้ปลูกฝังจริยธรรมสามารถบันดาล ให้เกิดกับผู้กระทำได้ (ควรเน้นผลกรรมทางบวก)

(3) นำพฤติกรรมใน 3.1 และผลกรรมใน 3.2 มาสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เรียกว่าเงื่อนไขการเสริมแรง ให้พฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้รับแรงเสริม

(4) ให้และระงับการ ให้แรงเสริมตามเงื่อนไขใน 3.2

4) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning)

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดนี้ คือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่าพฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกรรมอะไร และผลกรรมนั้นน่าปรารถนาเพียงใด การปลูกฝังจริยธรรมอาจกระทำในขั้นตอนต่อไปนี้

(1) เงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษแก่นักเรียน เช่นเดียวกับการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)

(2) จัดอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากความเห็นของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลกรรม และความน่าปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนาของผลกรรมต่าง ๆ

(3) จัดให้นักเรียนเห็นตัวอย่างการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกัน

(4) สร้างเงื่อนไขให้มีการนิยมนกย่องผู้กระทำพฤติกรรมที่ดี และในขณะเดียวกัน ประณามผู้กระทำพฤติกรรมไม่ดี เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

3.6 แนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมพุทธวิธี (กรมวิชาการ, 2544:191-193)

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบอย่างที่น่าสังเกตและพบบ่อยได้แก่วิธีต่อไปนี้

3.6.1 แบบโยนิโสมนสติกการหรือการคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะการคิดจะจุดศูนย์รวม ที่ข่าวสารข้อมูลทั้งหมดไหลมาชุมนุม เป็นที่วินิจฉัย และนำข่าวสารจากข้อมูลเหล่านั้น ไปปรุงแต่งและใช้การต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นจะนำไปสู่การพูดหรือการกระทำที่ถูกต้องดีงามหรือไม่ โยนิโสมนสติกการ เป็นการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น เป็นปัจจัยภายในทำให้คนเกิดสัมมาทิฐิ อันได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งจะทำให้เกิดการพูดและการกระทำที่ดีงามมี 10 วิธี ต่อไปนี้คือ

- 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- 2) วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ
- 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ (คิดเพื่อให้รู้เท่าทัน รู้ว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นเองและดับไปเอง)
- 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแบบแก้ปัญหา)

5) วิธีคิดแบบบรรณสัมพันธ์ (คิดให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการกับจุดหมาย)

6) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก (คิดบนพื้นฐานทุกสิ่งในโลกนี้ มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย)

7) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม

8) วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม (คิดถึงแต่สิ่งที่ดี)

9) วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท (คิดแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้าน)

3.6.2 แบบสากัจฉาหรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยโดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั่น ยังไม่ได้เลื่อมใสในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจใน หลักธรรมในการสนทนาพระพุทธเจ้าจะเป็นฝ่ายตามนำคู่สนทนา

3.6.3 แบบบรรยายจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวันให้แก่คนหมู่มาก ที่มีพื้นฐานประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอที่จะใช้วิธีบรรยาย อันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้

3.6.4 แบบตอบปัญหาสำหรับผู้ที่สงสัยใคร่รู้ใจข้อธรรมต่างๆ

3.6.5 แบบวางกฎข้อบังคับพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท (วางกฎข้อบังคับ)

โดยแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ จะไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

3.6.6 การยกอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาและการเล่านิทานชาดก

เพื่อช่วยให้เข้าใจได้ง่าย เห็นจริง เป็นรูปธรรมและมีความเพลิดเพลินจำเริญ พระพุทธเจ้าจะทรงยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ อุปมา และเล่านิทานประกอบการบรรยายธรรมเสมอ ๆ

3.6.7 การทำเป็นตัวอย่าง เป็นวิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรมคือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบ ไม่ต้องการกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู

3.6.8 การลงโทษและการให้รางวัล พระพุทธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยยกย่องในรูปของการยอมรับคุณความดี ของผู้นั้นให้เขามั่นใจในการทำความดีของตน บางทีก็ทรงชม เพื่อให้ถือเป็นแบบอย่าง

สรุปได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้จะต้องได้รับการปลูกฝังจากครู-อาจารย์โดยการจัดอบรมให้ความรู้ จัดประสบการณ์ ปลูกฝังธรรมะ ตลอดจนการเสริมแรงและการลงโทษ เพื่อให้เด็กได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี

4. การพัฒนาความรับผิดชอบ

4.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

นักวิชาการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบ

(กรมวิชาการ. 2544 : 211) พอสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความสนใจตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จ ตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

4.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

มีผู้จัดแบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้หลากหลายสามารถสรุปได้ 2 ประเภท (กรมวิชาการ. 2544 : 212) คือ

4.2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่นการป้องกันให้ปลอดภัยจากอันตราย จากโรครักษาให้ร่างกายแข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลากำหนด ตรงต่อเวลา

4.2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง รู้จักฐานะหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

พิจิตรา พงษ์จินดากร (2526 : 141-146) ได้กล่าวว่า ประเภทของความรับผิดชอบ มี 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ฐานะบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นภาระของสังคม บุคคลควรจะสามารถอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้ รู้จักทำอะไรผิดอะไรถูก รู้ดี รู้ชั่ว สามารถเลือกตัดสินใจในการดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

1.1 ความรับผิดชอบในการรักษาสุขภาพอนามัย คือ รู้จักระวังรักษาสุขภาพ อนามัยของตนเองให้สมบูรณ์อยู่เสมอ

1.2 ความรับผิดชอบในการหาเครื่องอุปโภคบริโภค คือ สามารถจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ คือ ตั้งใจเรียน ใฝ่หาความรู้ และฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

1.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ คือ รู้จักประพฤติตนให้เหมาะสมละเว้นความชั่ว

1.5 ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม

1.6 ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ รู้จักในการประมาณการใช้จ่าย และมีความประหยัด

1.7 ความรับผิดชอบในด้านภาระงาน คือ ทำงานที่ได้รับมอบหมาย ให้เสร็จ

1.8 ความรับผิดชอบต่อผลกระทำของตนเอง คือ ยอมรับผลกระทำของตนเองทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนอยู่ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ในฐานะสมาชิกของชุมชนมีดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะสมาชิกของชุมชนมีดังนี้

2.1.1 ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

2.1.2 ช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนร่วม

2.1.3 ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนร่วม

2.1.4 มองเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชนและช่วยแก้ไขตามความสามารถ

2.1.5 คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม

2.1.6 ไม่ละเลยหน้าที่ของพลเมืองที่ดี

2.2 ความรับผิดชอบต่อบิดามารดาและครอบครัวมีดังนี้

2.2.1 เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอน

2.2.2 ช่วยเหลืองานตามโอกาสอันสมควร

- 2.2.3 ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว
- 2.2.4 ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล
- 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนและครูอาจารย์มีดังนี้
 - 2.3.1 ตั้งใจเรียน
 - 2.3.2 ไม่หนีเรียน
 - 2.3.3 เคารพเชื่อฟัง
 - 2.3.4 ช่วยเหลืองาน
 - 2.3.5 ปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับของโรงเรียน
 - 2.3.6 ช่วยงานของโรงเรียน
 - 2.3.7 รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
- 2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อนมีดังนี้
 - 2.4.1 ช่วยตักเตือนเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด
 - 2.4.2 คอยแนะนำให้เพื่อนทำความดี
 - 2.4.3 ช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสมและถูกต้อง
 - 2.4.4 ให้อภัยเพื่อนเมื่อทำผิด
 - 2.4.5 พุดจาด้วยความไพเราะ
 - 2.4.6 ไม่เอาเปรียบเพื่อน
- 2.5 ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบมีพฤติกรรมดังนี้
 - 2.5.1 ตรงต่อเวลา
 - 2.5.2 พยายามทำงานให้สำเร็จ
 - 2.5.3 ติดตามผลงานอยู่เสมอ
 - 2.5.4 ยอมรับความผิดพลาด/ผลจากการพิจารณา
 - 2.5.5 รักษาชื่อเสียง/ถือศักดิ์ศรี
 - 2.5.6 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
 - 2.5.7 ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น
 - 2.5.8 ความซื่อสัตย์
 - 2.5.9 รักษาคำพูด
 - 2.5.10 ตั้งใจทำงาน
 - 2.5.11 มีระเบียบวินัย
 - 2.5.12 รู้จักวางแผนงาน

2.5.13 เต็มใจทำงาน

2.5.14 ขยันขันแข็ง

2.5.15 เชื้อมั่นในตนเองเป็นตัวของตัวเอง

2.5.16 ปฏิบัติตามหน้าที่โดยเคร่งครัด

2.5.17 รู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

2.5.18 มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหา

2.5.19 ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม

2.5.20 ยึดมั่นในกฎเกณฑ์

ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526 : 6) ได้กล่าวถึงลักษณะความรับผิดชอบว่า คนจะมีลักษณะความรับผิดชอบดังนี้

1. ปฏิบัติงานตามขั้นตอนและกำหนดการที่วางไว้อย่างมีมานะอดทน และตั้งใจเพื่อให้มีคุณภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายทั้งงานส่วนตัว งานในหน้าที่ ตลอดจนงานของหมู่คณะ
2. ปฏิบัติตนถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบของหมู่คณะ ตลอดจนคำนึงสัญญา และข้อตกลงต่าง ๆ
3. ปฏิบัติตนถูกต้องตามสิทธิหน้าที่ของตนโดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น
4. รักษาสมบัติทั้งของตนเอง ของผู้อื่นและของส่วนรวม ไม่นำสมบัติส่วนรวมมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ตลอดจนคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
5. ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งด้านดีและชอบ กล้าเผชิญปัญหา และพยายามหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจ

4.3 ความสำเร็จของความรับผิดชอบ

การขาดความรับผิดชอบเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้หลักสูตรนี้ ปีพุทธศักราช 2521 ซึ่งมีความมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และให้รักษาศาสนา พระมหากษัตริย์ (วรวิทย์ ลิ้มสุวรรณ, 2522 :175) ความรับผิดชอบ จึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคมซึ่ง ไชยรัตน์ ปรานี (2531 : 56) กล่าวไว้ว่า หากบุคคลมีความรับผิดชอบจะมีผล ดังนี้

4.3.1 คนที่มีความรับผิดชอบจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา

4.3.2 คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

4.3.3 ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎ จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

4.3.4 ไม่ทำให้เป็นต้นเหตุของความเสื่อมเสียและความเสียหายแก่ส่วนรวม

4.3.5 ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

จากความสำคัญของความรับผิดชอบที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าการขาดความรับผิดชอบเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม หากคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ของสังคมก็จะลดน้อยลง ปัญหาทุจริตและคอร์รัปชันก็จะไม่เกิดขึ้น สังคมจะสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จึงควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติต่อไป

4.4 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

กรมศาสนา (2526 : 42-43) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบประกอบด้วย ลักษณะดังต่อไปนี้

4.4.1 ซื่อตรงต่อหน้าที่

4.4.2 ตำนานักู้สึกรับผิดชอบต่อภาวะและฐานะของตน

4.4.3 รู้จักวางแผนและดำเนินงานอย่างมีระเบียบ

4.4.4 มุ่งมั่นตั้งใจ ใช้วิชาความรู้ และความสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทุกประการ

4.4.5 ยอมรับผลสำเร็จและความล้มเหลวแห่งการกระทำในการปฏิบัติงานทุกอย่าง

4.4.6 พยายามปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่การงานบกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4.7 พยายามปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ รวดเร็วเรียบร้อยด้วยความเต็มใจและจริงจัง

4.4.8 เคารพในสิทธิเสรีภาพและความคิดเห็นของคนอื่นเป็นปกติวิสัย

สรุป บุคคลที่มีความรับผิดชอบต้องมีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จ ลุล่วงอย่างดีที่สุดโดยไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรค

4.5 รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ (กรมวิชาการ. 2544 : 213-215)

ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาต่อไป จนถึงวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควรให้รู้จักแก้ปัญหา และค่อย ๆ ปลูกฝังความรับผิดชอบกับเด็กอย่างต่อเนื่อง มีผู้คิดรูปแบบการพัฒนาความรับผิดชอบไว้สรุปได้ดังนี้

4.5.1 การสอนเด็กเล็กๆ ควรตั้งต้นจากตัวเด็กเองก่อน เมื่อโตขึ้นจึงค่อยเรียนรู้ความรับผิดชอบ หรือการกระทำเพื่อหมู่คณะและประเทศชาติต่อไป

4.5.2 ผู้ใหญ่ต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ให้คำแนะนำและ มอบหมายงาน ให้แก่เด็กทำตามความสามารถของเขา ส่งเสริมหาทางให้เขาได้เรียนรู้การแก้ปัญหา และรู้จักช่วยตนเอง ควบคุม แนะนำ เมื่อจำเป็น ฝึกให้มีเหตุผล และต้องปลูกฝังความมีระเบียบวินัย อันดีงามแก่เด็ก อยู่เสมอ

4.5.3 โรงเรียนควรมุ่งสอนความรับผิดชอบให้แก่เด็ก โดยการให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและเคารพในสิทธิผู้อื่น การทำงานให้สำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน โดยไม่ละทิ้งงานที่ได้รับไว้แล้ว มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

4.5.4 หลักการฝึกอบรมเด็กให้มีความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับวัยของเด็ก สภาพครอบครัวและเศรษฐกิจ

4.5.5 การปลูกฝังความรับผิดชอบ โดยให้ผู้เรียนได้กระทำ มิใช่เกิดจากการบอกเล่า วิธีการสอนในโรงเรียนมีส่วนสำคัญ ควรให้ผู้เรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะแต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้ทำงาน เพื่อให้งานส่วนรวมสำเร็จ หากคนใดคนหนึ่งขาดความรับผิดชอบงานจะสำเร็จได้ยาก การปลูกฝังความรับผิดชอบไม่ใช่กระทำโดยว่ากล่าวตักเตือนว่ากล่าวอบรมเท่านั้น แต่ต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดเป็นนิสัย และมีน้ำใจที่ฝังแน่นเป็นคุณธรรมและค่านิยมต่อไป

4.5.6 ควรฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบตั้งแต่ในวัยเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเริ่มทำงานที่ง่าย ๆ เหมาะสมกับวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล และเมื่อมอบหมายให้ทำแล้วก็ควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานด้วยตนเอง และเพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นหัดไม่ให้ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนให้แก่ผู้อื่นทำงานให้ทำงานสำเร็จ โดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้แล้ว ชี้แจงให้เด็กรู้จักขอบเขตหน้าที่ของตน เพื่อไม่ให้ก้าวล่วงงานของผู้อื่น และต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

การฝึกความรับผิดชอบควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรเริ่มตั้งแต่อายุยังน้อย
2. เด็กทุกคนควร ได้มีโอกาสรับการฝึก
3. ควรทำให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล
4. ควรให้เด็กได้รับทราบว่ามีผู้ใหญ่คาดหวังอะไรจากเขา
5. รู้จักยืดหยุ่นไม่เร่งรัดเด็กเกินไป
6. เด็กต้องได้รับความไว้วางใจเพื่อสามารถเรียนรู้ว่าส่วนใดอยู่ใน

ความรับผิดชอบ

7. ทักษะคติและพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านความรับผิดชอบของเด็ก

ไซต์แมน (Siedman, 1962 : 408-411) ได้รวบรวมทักษะเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ควรเริ่มฝึกความรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก
2. เด็กทุกคนควรมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบ
3. การฝึกให้มีความรับผิดชอบและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบ

ควรให้เหมาะกับแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา
5. การฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึกไม่เร่งรัดจนเกินไป
6. เด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ เมื่อรู้ว่าส่วนไหนอยู่ในความรับผิดชอบของเขา
8. เจตคติและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ต่อความรับผิดชอบของตน มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก

เรวดี วงศ์พรหมเมฆ (2521 : 33) กล่าวถึงความรับผิดชอบของเด็กไว้ว่า มิใช่ด้วยการกล่าวตักเตือนเท่านั้น แต่ต้องให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังจะก่อให้เกิดความเคยชินและเกิดเป็นนิสัยที่ฝังแน่นจนกลายเป็นค่านิยมต่อไป

อรทัย โสภาน (2533 : 33) ได้กล่าวไว้ถึงขั้นตอนของความรับผิดชอบให้แก่เด็กพอสรุปได้ดังนี้

1. เริ่มให้เด็กทำงานง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล
2. เมื่อมอบหมายงานให้ทำควรให้เด็กทำอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้มี ประสบการณ์ด้วยตนเองและทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น
3. ให้รู้จักขอบเขตหน้าที่การงานของตน ไม่ไปลดความรับผิดชอบงานของตนไปให้ผู้อื่น

4. ทำงานให้สำเร็จ ไม่ละทิ้งงานที่ทำไว้
5. หากเด็กทำอะไรผิดพลาดก็ควรช่วยเหลือแนะนำ

ผกา ตัณฑ์ธรรม (2528 : 41) ได้แบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ภาค คือ

1. ภาคปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การสนทนาไต่ถาม การถามจากผู้เกี่ยวข้องจะได้ข้อมูลตรงจุดมากขึ้น แต่ต้องใช้เวลาในการบันทึกพฤติกรรมการแสดงออก เพื่อติดตามผลแก้ไขพฤติกรรมนั้น
 2. ภาคทฤษฎี เป็นการประเมินผลด้วยข้อทดสอบหรือแบบสอบถาม ตามระดับคะแนนมากน้อย ซึ่งอาจจะมีระดับตั้งแต่ดีมาก ดี ก่อนข้างดี พอใช้ ต้องแก้ไข และต้องปรับปรุงใหม่
- จากการศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบมี 2 ประเภท คือความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก ผู้ที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มนุษย์จะมีความรับผิดชอบได้นั้น ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ฉะนั้นสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับนักเรียน การปลูกฝังความรับผิดชอบไม่ใช่กระทำโดยวักวักตักเตือน

ว่ากล่าวอบรมเท่านั้น แต่ต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดเป็นนิสัย และมีน้ำใจที่ฝังแน่น เป็นค่านิยมและคุณธรรมต่อไป

5. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา

5.1 กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาวิทยุนักศึกษาคือ กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ซึ่งมีความสำคัญ ความหมาย เป้าหมาย (กรมวิชาการ. 2545 : 1-2) ดังนี้

5.1.1 ความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับกับความสามารถและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ คือการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และคุณภาพ ปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้ในเชิงทฤษฎี และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนจะต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ การพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นต้น

กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหาส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เน้นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคม ผู้นำเพื่อประโยชน์ และกรมการรักษาดินแดน ในทางปฏิบัติสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของ การบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นอีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองอย่างเต็มที่ เลือกลงมือทำได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรมและจริยธรรมรู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมสร้างเสริมความรู้ตีกรักและเห็นค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถ หลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ในลักษณะของการ เข้าค่ายต่าง ๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ โดยมุ่งเป็นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรม วิชาการ มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อการร่วมกันคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสนุกสนาน ความสุข และพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกจัดกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไว้ด้วยเพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเอง

5.1.2 ความหมาย

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ให้ได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ประสงค์ มุ่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและ ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

5.1.3 เป้าหมาย

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่นมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุขมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติโดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

- 1) ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการ และวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
- 2) เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง
- 3) ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆ สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบสัมมาชีพ
- 4) ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรม
- 5) ผู้เรียนมีจิตสำนึก และทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

5.2 หลักการและแนวการจัด

5.2.1 หลักการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

- 1) การกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- 2) จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน
- 3) บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 4) ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์ และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

- 5) จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
 - 6) มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
 - 7) ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย
 - 8) ชีตหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
 - 9) มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน
- 5.2.2 แนวการจัด สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงแนวการจัดดังต่อไปนี้

- 1) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ โครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นต้น
 - 2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ ความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชนเช่นชมรมทางวิชาการต่างๆเป็นต้น
 - 3) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังเพื่อสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น
 - 4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง และส่วนรวม เช่น บริการห้องสมุด เพื่อช่วยเพื่อน สหกรณ์ พยาบาล เป็นต้น
- กิจกรรมต่อไปนี้เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาอาจเสนอแนะต่อผู้เรียน
1. กิจกรรมสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง
เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสำรวจวิเคราะห์ประเมินตนเองตามความเป็นจริง จนกระทั่งรู้จัก เข้าใจยอมรับ ควบคุม และพัฒนาตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รู้ว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า สามารถสร้าง สิ่งดีงาม ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข
 2. กิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรมและจริยธรรม
เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์เข้าใจปัญหา เข้าใจปัญหา เข้าใจปัญหา เข้าใจปัญหา ทางด้านศีลธรรม และจริยธรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์และสังคม ทำให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข

3. กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านรู้จักตนเอง

ทักษะการแสวงหาและใช้ข้อมูล ทักษะการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ทักษะการวางแผน และการจัดการ ทักษะการมีวิสัยทัศน์ ทักษะการกล้าเสี่ยงอย่างมีเป้าหมายและคุณธรรม ทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการปรับตัว ทักษะการปรับตัว ทักษะการทำงานเป็นทีม ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถจัดการกับความต้องการ ความขัดแย้ง อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นได้

4. กิจกรรมแนะแนวและให้คำปรึกษา

เป็นกิจกรรมมุ่งส่งเสริมให้รักการทำงานเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม และมีความสามารถในการให้บริการ มีทักษะในการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้รับ การแนะแนว และให้คำปรึกษาเบื้องต้นได้และเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคม

5. กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพในการเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมประสิทธิภาพในการเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีนิสัยในการเรียนที่ดี เห็นคุณค่าของการแสวงหาความรู้ มีเทคนิคและวิธีการเรียนที่ดี รู้ปัจจัยส่งเสริมการเรียนที่ดี และวางแผนการศึกษาและอนาคตของตนเองได้

6. กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยรักการทำงาน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมนิสัยรักการทำงาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ปลูกฝังค่านิยมนิสัยรักการทำงาน แสดงถึงความพึงพอใจ เพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ มีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

7. กิจกรรมฉลาดกินฉลาดใช้

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมพัฒนาการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจเลือกบริโภค โดยยึดหลักประโยชน์ ประหยัด และปลอดภัย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน

8. กิจกรรมศิลปินักอ่าน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม พัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงร้อยแก้วหรือร้อยกรองตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามหลักการอ่านและได้เรียนรู้สาระต่างๆตามความสนใจ

9. กิจกรรมเพื่อนที่แสนดี

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม พัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถปรับปรุงตนเอง ในการปฏิบัติ ต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนได้

10. กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยการทำประโยชน์เพื่อสังคม

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างนิสัยการทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักและ เข้าใจตนเอง ปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำประโยชน์เพื่อสังคมเห็นแนวทางที่จะทำ ประโยชน์ให้กับสังคมและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

11. กิจกรรมพิทักษ์ป่า

เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาป่าแก่ผู้เรียน โดยการเข้าค่าย ในป่ามีการออกกระเปาะบงกฏเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในค่าย การเดินทางไกล พัฒนาทักษะการสังเกต คิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาป่า

12. กิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน

เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และฝึกทักษะในการเป็นผู้ ช่วยเหลือ แสดงความเมตตา กรุณา ทุกคนร่วมกันปฏิบัติคุณตนเพื่อปฏิบัติตามกฎ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ ได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มในการอยู่ร่วมกัน สามารถค้นพบความสามารถสนใจและเรียนรู้ทักษะ ใหม่ๆ

นอกจากกิจกรรมต่างๆ ที่เสนอแนะไว้แล้วข้างต้น ผู้เรียนอาจเสนอกิจกรรม อื่น ๆ ได้ ตามความต้องการและความสนใจ เช่นกิจกรรมทำหนังสือรุ่น กิจกรรมทำหนังสือพิมพ์โรงเรียนเป็น ต้น สำหรับกิจกรรมที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้ผู้เรียน คือกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวภาษา ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดฝึกอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีตาม จารีตประเพณีของชาติบ้านเมืองและตามอุดมคติอุดมการณ์ของลูกเสือ เนตรนารี ยุวภาษา ผู้บำเพ็ญ ประโยชน์และรักษาดินแดน โดยดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการ ลูกเสือแห่งชาติ ยุวภาษา สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

5.3 กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา

1) กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน

กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน หมายถึง กิจกรรมที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้นเพื่อ พัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ โดยเชิญผู้ปกครองและนักเรียน มาประชุม ร่วมกัน ได้รับทราบปัญหา สร้างความเข้าใจ เพื่อหาแนวทางแก้ไขและข้อตกลงในการแก้ปัญหา ปัญหาาร่วมกัน

บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษาจะสามารถนำไปปรับปรุงและเลือกปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของแต่ละสถานศึกษาคือ

1. บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4

มาตรา 29 และหมวด 5 มาตรา 40 ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนในการบริหารจัดการ ในสถานศึกษานั้น คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 :7)

1.1 ให้ความเห็นชอบ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและดำเนินการ

1.1.1 มีส่วนร่วมในการวางแผน วิเคราะห์การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา

1.1.2 ให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา

1.1.3 มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาใน โอกาสต่อไป

1.2 ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ

1.2.1 ด้านงบประมาณ กรรมการสถานศึกษาต้องมีส่วน ในการจัดหางบประมาณ สนับสนุนการจัดกิจกรรม วัสดุภัณฑ์ เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในการปฏิบัติกิจกรรม

1.2.2 เป็นวิทยากรและแนะนำวิทยากร คณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่ ประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ผู้แทน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า ซึ่งล้วนแต่มีศักยภาพในตัวเอง ฉะนั้น จึงสามารถเป็นวิทยากรหรือจัดหา วิทยากรภายนอกในกรณีที่ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่กำหนดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2.3 ให้คำปรึกษาและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ควรกำหนดให้สอดคล้องกับปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ท้องถิ่นและตระหนักในหน้าที่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.2.4 เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งข้อมูล กรรมการสถานศึกษาจะต้องมีการประสาน สัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เป็นโรงงาน สถานประกอบการ แหล่งวิทยากรต่าง ๆ เพื่อให้ความร่วมมือในการใช้ในการใช้เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติกิจกรรม และเป็นแหล่งศึกษาดูงานตาม ความต้องการของผู้เรียนในแต่ละกิจกรรม

2. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา มีดังนี้

2.1 กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการ
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และคู่มือการจัด
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.1.2 กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผล
และการประเมินผลของสถานศึกษา

2.1.3 ศึกษาข้อมูล แหล่งวิทยากรการเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น

2.1.4 กำหนดและมอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ในสถานศึกษา

2.1.5 นิเทศและติดตาม

2.1.6 นิเทศและติดตามการจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินของหัวหน้ากิจกรรม
พัฒนาผู้เรียนและอนุมัติให้ความเห็นชอบ

2.1.7 นิเทศติดตามการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องให้เป็นไป
ตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2 ส่งเสริมสนับสนุน

2.2.1 ให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2.2.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3 สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้
คำปรึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.3 ประเมินและรายงาน

2.3.1 รับทราบผลการประเมินพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียนเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

2.3.2 รายงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ
เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

3. บทบาทของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

บทบาทของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการจัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียนของสถานศึกษา มีดังนี้

3.1 ดำรงข้อมูลความพร้อม ความต้องการ และสภาพปัญหาดำเนินการสำรวจ
ข้อมูลความพร้อม ความต้องการ และสภาพปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และผู้เรียน
เพื่อเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของผู้เรียน

3.2 จัดประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อร่วมกำหนดแนวทางในการ จัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการ และปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและผู้เรียน

3.3 จัดทำแผนงาน โครงการ และปฏิทินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจัดทำและรวบรวมแผนงาน โครงการ ปฏิทินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดเป็นรายภาคเรียน หรือรายปี การศึกษาหรือตามระยะเวลาที่กำหนดและเสนออนุมัติต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3.4 ให้คำปรึกษาแก่ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้เรียน มีหน้าที่ให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 นิเทศ ติดตาม และประสานการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากครูที่ปรึกษา กิจกรรม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมและนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อผู้บริหารสถานศึกษา

3.6 รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจากครูที่ปรึกษา กิจกรรม ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมและนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อผู้บริหารสถานศึกษา

4. บทบาทของครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ครูทุกคนต้องเป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามคำร้องของผู้เรียนหรือตามที่สถานศึกษามอบหมาย ซึ่งจะต้องมีบทบาทดังต่อไปนี้

4.1 ปฐมนิเทศให้ผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.2 เลือกตั้งคณะกรรมการจัดให้ผู้เรียนเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.3 ส่งเสริมการจัดทำแผนงาน/โครงการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เป็นสมาชิกของกิจกรรมร่วมแสดงความคิดเห็น ในการจัดทำแผนงาน/โครงการและปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างอิสระ

4.4 ประสานงานอำนวยความสะดวกในด้านทรัพยากรตามความเหมาะสม

4.5 ให้คำปรึกษา ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามแผนงานด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย

4.6 ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนดังนี้

4.6.1 ต้องดูแลและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะ

ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

4.6.2 ต้องรายงานเวลาและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม

4.6.3 ต้องศึกษา ติดตาม และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

4.7 สรุปและรายงานผลสรุปและรายงานผลการจัดกิจกรรม ต่อหัวหน้ากิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

5. บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนทุกคนมีบทบาทในกิจกรรมพัฒนาจากผู้เรียนดังนี้

5.1 เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และกิจกรรมที่ สถานศึกษากำหนด เพื่อความเป็นพลเมืองดีของชาติ

5.2 รับการปฐมนิเทศจากครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องพบครูที่ ปรึกษากิจกรรม เข้ารับการปฐมนิเทศ รับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมและดำเนินการจัด กิจกรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

5.3 ประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วยประธาน เลขานุการ เกร็ดญุติก นายทะเบียน และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

5.4 ประชุมวางแผน จัดทำแผนงาน โครงการ และปฏิทินงาน การดำเนินกิจกรรมให้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องมีการวางแผนในการดำเนินงาน ที่ประชุมควรเปิด โอกาส ให้ทุกคน มีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดทำโครงการปฏิทินงาน ที่กำหนด วัน เวลาไว้อย่างชัดเจนแล้ว นำเสนอต่อครูที่ปรึกษากิจกรรม

5.5 ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ และปฏิทินงานที่ได้กำหนดไว้เมื่อ แผนงาน โครงการ และปฏิทินงานได้รับอนุมัติจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้ว ผู้เรียนจึงจะสามารถ ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ และปฏิทินงานที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบของคณะกรรมการที่ ได้รับการเลือกตั้งโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพตาม ความสนใจ ความถนัดและความสามารถ

5.6 ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมสามารถประเมินผลได้ดังนี้

5.6.1 ประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

5.6.2 ประเมินตนเองและประเมินเพื่อนร่วมกิจกรรม จากพฤติกรรม คุณภาพของ งานและเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม

5.6.3 ถ้าไม่เกิดคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ ต้องปฏิบัติ กิจกรรมเพิ่มเติมตามที่ ครูที่ปรึกษากิจกรรมมอบหมาย หรือให้ความเห็นชอบตามที่ผู้เรียนเสนอ

5.7 สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จสิ้นตาม โครงการแล้วคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมจะต้องประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมและนำเสนอ ครูที่ปรึกษากิจกรรม

6. บทบาทของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองมีบทบาทและชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

6.1 ร่วมมือประสานงานร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6.2 ส่งเสริมสนับสนุน

6.2.1 ให้โอกาสผู้เรียนได้ใช้สถานประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้

6.2.2 เป็นวิทยากรให้ความรู้และประสบการณ์

6.2.3 ให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ในการจัด กิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

6.2.4 ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกัน แก้ไขและ

พัฒนาผู้เรียน

6.2.5 ติดตาม ประเมินผลร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผล

พัฒนาการของผู้เรียน

6.2.6 บันทึกสรุปพัฒนาการและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

7. ขั้นตอนการดำเนินการจัด

7.1 ประชุมชี้แจงคณะครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

7.2 พิจารณาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

7.3 สํารวจข้อมูล

7.3.1 ความพร้อมของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น

7.3.2 สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

7.3.3 ร่วมกันวางแผนระหว่างคณะครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูล จากข้อ 7.3.2 และข้อ 7.3.3 มาจัดทำแผน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาค เรียนและเสนอขออนุมัติ

7.3.4 ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนที่กำหนดไว้

7.3.5 นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน สรุป รายงานผลการ ปฏิบัติงาน

2) กิจกรรมนักเรียนตัวอย่าง

เป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและนักเรียนกลุ่มเป้าหมายร่วมกันเสนอชื่อนักเรียนที่มี พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบเป็นแบบอย่างที่ดี ตามกรอบการศึกษา 2 ด้าน คือ

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ประกอบด้วยพฤติกรรม การแต่งกาย

การตรงต่อเวลา และการทำงานที่มอบหมาย

2. ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรม การรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน ใครได้รับการเสนอชื่อมากที่สุด จะมีการมอบรางวัลและวุฒิบัตรให้เป็นรายเดือนเพื่อให้เกิดพฤติกรรม ที่เป็นแบบอย่างที่ดี

หลักการเสนอชื่อนักเรียนตัวอย่าง อาศัยหลักการสังเกตพฤติกรรมดังนี้

1. ไม่ควรให้นักเรียนรู้ว่าถูกสังเกต
2. ตั้งเป้าหมายหรือวางแผนล่วงหน้าว่าจะสังเกตอะไร พฤติกรรมใด และจะสังเกตใน สถานการณ์ใด

3. สังเกตหลาย ๆ ครั้งและควรมีผู้ร่วมสังเกตด้วย จะได้ข้อมูลที่ละเอียดกว้างขวางและ ถูกต้องยิ่งขึ้น

4. สังเกตพฤติกรรมในหลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ สถานการณ์ เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริง

5. สังเกตนักเรียนเพียงคนเดียวในแต่ละครั้งเพื่อป้องกันความผิดพลาด

6. สังเกตและบันทึกเฉพาะข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยไม่เติมความรู้สึก

ส่วนตัวของผู้สังเกตลงไปด้วย

7. บันทึกผลทันทีหลังจากการสังเกต

8. ผู้สังเกตต้องวางตัวเป็นกลางในการสังเกตให้มากที่สุด

ร่องรอยพฤติกรรมของนักเรียน ทำได้ 3 วิธีคือ

1. ฝ้าดู โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทำเป็นพวกเดียวกันแล้วสังเกต พฤติกรรมไปด้วย

2. ฝ้าดู โดยการไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียน อาจสังเกต อยู่หลังห้องเรียน ผู้ถูกสังเกตทำพฤติกรรมร่วมกับเพื่อนๆ

3. ลอบดู โดยใช้กระจกทางเดียว ลอบถ่ายรูป ลอบถ่ายวิดีโอ นักเรียนไม่รู้ตัวถูก ฝ้าดู จึงไม่ต้องควบคุมพฤติกรรมของตน เป็นตัวตนอย่างแท้จริง ทำให้เห็น พฤติกรรมที่เป็นจริงมากที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 เตรียมการสังเกต ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์
2. กำหนดพฤติกรรมหรือร่องรอยพฤติกรรมที่จะสังเกต
3. เลือกวิธีบันทึกและเตรียมแบบบันทึกการสังเกต

ขั้นที่ 2 สังเกตและบันทึกการสังเกต

สังเกตตามที่กำหนดไว้ในขั้นเตรียมการแล้วบันทึกผลการสังเกตใน
แบบบันทึก

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และสรุปผลการสังเกต

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต
2. สรุปผลการสังเกต

3) กิจกรรมคลินิกนักเรียน

เป็นบริการให้คำปรึกษาด้านพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับส่วนตัวและสังคมเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถทำตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

หลักการจัดกิจกรรมคลินิกนักเรียน

1. ผู้ให้คำปรึกษาควรผ่านการอบรมทางด้าน การให้คำปรึกษา หรือมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการให้คำปรึกษามาก่อนแล้ว
2. การให้คำปรึกษาต้องคำนึงถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนหลาย ๆ ด้านเพราะปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนมักเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
3. ผู้ให้คำปรึกษาต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน
4. จุดมุ่งหมายสำคัญของการให้คำปรึกษา ก็คือ การแก้ไขปัญหาด้านการปรับตัวให้กับนักเรียน
5. การให้คำปรึกษา มุ่งให้นักเรียนผู้มาขอรับคำปรึกษา ได้รู้จักตัดสินใจช่วยตัวเองช่วยเหลือตัวเอง และสามารถดำเนินการตามที่เขาได้ตัดสินใจแล้ว
6. การให้คำปรึกษา ควรเกิดจากความสมัครใจของนักเรียนเอง ไม่ควรเกิดจากการบังคับ

วิธีการดำเนินการกิจกรรมคลินิกนักเรียน

การให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพทำได้ 2 ประการดังนี้

1. การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวต่อตัวระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษา ในปัญหาที่ต้องการปกปิดเป็นความลับ เช่น ปัญหาความวิตกกังวล ปัญหาการเงิน เป็นต้น
2. การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม เป็นวิธีการให้คำปรึกษาพร้อม ๆ กัน ครั้งละหลาย ๆ คน โดยเลือกนักเรียนที่ประสบปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่เป็นความลับไม่ต้องปิดบัง นักเรียนที่มารับคำปรึกษาเต็มใจและมีความประสงค์จะเข้าร่วมกลุ่ม

เพื่อแสดงความคิดเห็นและปรึกษากัน การอยู่ในกลุ่ม นักเรียนจะได้รับการ โอกาสที่จะระบอบอารมณ์ วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น แสวงหาแนวทางเพื่อเป็นการสำรวจความคิดเห็นของตนเองเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ

ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรมคลีนิกนักเรียน

1. ขั้นเริ่มให้คำปรึกษา เป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ผู้ให้คำปรึกษาและ ผู้รับบริการ ผู้ให้คำปรึกษาต้องสร้างบรรยากาศให้มีความเป็นกันเอง มีความจริงใจผู้รับบริการจะเกิดความไว้วางใจในตัวผู้ให้คำปรึกษา
2. ขั้นระบุปัญหา เป็นขั้นที่ผู้คำปรึกษารับฟังสิ่งที่ผู้รับ คำปรึกษาระบายความรู้สึก เกี่ยวกับปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาดังรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ วิเคราะห์และพิจารณาสรุปให้ ได้ว่า ปัญหาของผู้รับคำปรึกษาคืออะไรสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษา ระบายความรู้สึก
3. ขั้นระบุวัตถุประสงค์
 - 3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไปของการให้คำปรึกษาคือ ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตนเอง ทราบขอบเขตความสามารถของตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองพร้อมที่จะรับผิดชอบ และ หาทางแก้ปัญหา รวมทั้งพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง จะขึ้นกับปัญหาและสภาพ ของผู้รับคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาจะต้องตั้งวัตถุประสงค์ร่วมกันวัตถุประสงค์ที่ได้ กำหนดไว้นี้อาจจะชัดเจน เพื่อนำไปประกอบการวางแผนและ โครงการแก้ปัญหาต่อไป
4. ขั้นวางแผนและโครงการ ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา จะต้องวางแผนในการ แก้ปัญหาร่วมกัน ภายหลังจากที่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาทราบแล้วว่าปัญหาที่ประสงค์จะแก้ไข หรือปรับปรุง คือปัญหาอะไร ผู้ให้คำปรึกษาจำเป็นต้องให้ความ ช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาในการ วางแผนและ โครงการแก้ปัญหานั้น
5. ขั้นปฏิบัติตามแผนและโครงการ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสนับสนุนให้กำลังใจ และให้ ความช่วยเหลือแก่ผู้รับคำปรึกษาเพื่อปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
6. ขั้นประเมินผล เพื่อประเมินผลพฤติกรรมของผู้รับ คำปรึกษาว่าสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์หรือไม่และปรับปรุงแก้ไขหากมีข้อบกพร่อง หรืออุปสรรคใด ๆ
7. ขั้นยุติการให้คำปรึกษา เมื่อผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาเห็นพ้องต้องกันว่า การ ให้คำปรึกษานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้รับคำปรึกษา มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการให้คำปรึกษานั้นก็สามารถยุติได้

8. ขึ้นติดตามผล เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับคำปรึกษาและเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อไป หากเป็นความประสงค์ของผู้รับคำปรึกษา

9. ขึ้นประเมินผลงาน การให้คำปรึกษาของผู้ให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาควรประเมินผลงานของการให้คำปรึกษา เพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้น เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ให้คำปรึกษาควรสำรวจตนเองเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือจะเพิ่มพูนประสิทธิภาพความรู้ให้แก่ตนเอง เพื่อจะสามารถให้บริการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

คุณสมบัติของผู้ให้คำปรึกษา

1. เป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป
2. เปิดเผยและจริงใจ
3. ตั้งใจรับทราบปัญหาของนักเรียนด้วยความเอาใจใส่อย่างแท้จริง
4. มีอารมณ์หนักแน่น มั่นคง
5. จับประเด็นปัญหาสำคัญได้รวดเร็ว
6. เก็บความลับได้เป็นอย่างดี
7. มีพื้นฐานความรู้ทางจิตวิทยา

8. ควรผ่านการฝึกฝนทักษะในการให้คำปรึกษามาแล้วผู้ให้คำปรึกษาควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของ นักเรียนแต่ละคน และพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม สิ่งสำคัญครูควรนำข้อมูลจากบริการสำรวจข้อมูลเป็นรายบุคคล มาเป็นส่วนประกอบในการทำความเข้าใจนักเรียนให้มากที่สุดจนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเด็ก ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4) กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน

การเยี่ยมบ้านเป็นวิธีที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเดินทางไปเยี่ยมบ้านนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เป็นที่รวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ครูทราบสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยพบปะสนทนากับผู้ปกครอง ทำให้ทราบเจตคติของผู้ปกครองที่มีผลต่อบุคลิกภาพนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เจตคติ ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้เข้าใจนักเรียนได้ลึกซึ้ง เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือ แก้ไขส่งเสริม พัฒนาศักยภาพนักเรียน ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

หลักเกณฑ์ในการเยี่ยมบ้าน

1. ก่อนเยี่ยมบ้าน ต้องศึกษาประวัติส่วนตัวของนักเรียนจากการรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ ให้ละเอียดก่อน และได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองด้วย

2. การเยี่ยมบ้านถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยโดยตรง ไปเยี่ยมบ้านด้วยความสมัครใจ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ปกครองได้ดี พยายามสร้างความประทับใจ และทำให้ผู้ปกครองต้องการให้มาเยี่ยมอีก

3. การเยี่ยมบ้าน เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพภายในบ้าน ฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ความสนใจของครอบครัวรวมทั้งสภาพแวดล้อมรอบ ๆ บ้าน เพื่อนบ้าน

4. กลุ่มผู้ร่วมศึกษาต้องมีกลวิธีสัมภาษณ์ ฉลาดป้อนคำถาม รับฟังอย่างตั้งใจ มีไหวพริบ ไม่ควรเริ่มต้นการสนทนาด้วยปัญหาของนักเรียน ต้องเริ่มชมเชยความดีงามของนักเรียนก่อน การตำหนิหรือวิจารณ์นักเรียนทางลบ ต้องใช้คำพูดให้น่าฟังเป็นลักษณะ “ติเพื่อก่อ”

5. หลังจากการเยี่ยมบ้าน ต้องกลับมาจดบันทึกทุกครั้ง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องเมื่อสงสัยจะได้กลับมาอ่านได้

5) กิจกรรมครูประจำหมู่บ้าน

ครูประจำหมู่บ้าน เป็นวิธีที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเดินทางไปพบปะกับผู้นำหมู่บ้านของนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ครูทราบสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยพบปะสนทนากับ ผู้นำหมู่บ้าน ทำให้ทราบเจตคติของผู้นำหมู่บ้านที่มีผลต่อบุคลิกภาพนักเรียน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เจตคติ ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับ โรงเรียน ทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้เข้าใจนักเรียน ได้ลึกซึ้งเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือ แก้ไขส่งเสริม พัฒนาบุคลิกภาพนักเรียน ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

หลักเกณฑ์ในการพบผู้นำหมู่บ้าน

1. ก่อนพบผู้นำหมู่บ้าน ต้องศึกษาประวัติส่วนตัวของนักเรียนจากการรวบรวมข้อมูลอื่นๆ ให้ดีเสียก่อน และได้รับความยินยอมจากผู้นำหมู่บ้านด้วย

2. การพบผู้นำหมู่บ้านถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยโดยตรง ไปพบผู้นำหมู่บ้านด้วยความสมัครใจ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้นำหมู่บ้านได้ดี พยายามสร้างความประทับใจ และทำให้ผู้นำหมู่บ้านต้องการให้มาพบอีก

3. การพบผู้นำหมู่บ้าน เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพภายในบ้าน ฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ความสนใจของครอบครัวรวมทั้งสภาพแวดล้อมรอบๆบ้าน เพื่อนบ้าน

4. หลังจากการพบผู้นำหมู่บ้าน ต้องกลับมาจดบันทึกทุกครั้ง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องเมื่อสงสัยจะได้กลับมาอ่านได้

6. บริบทโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม

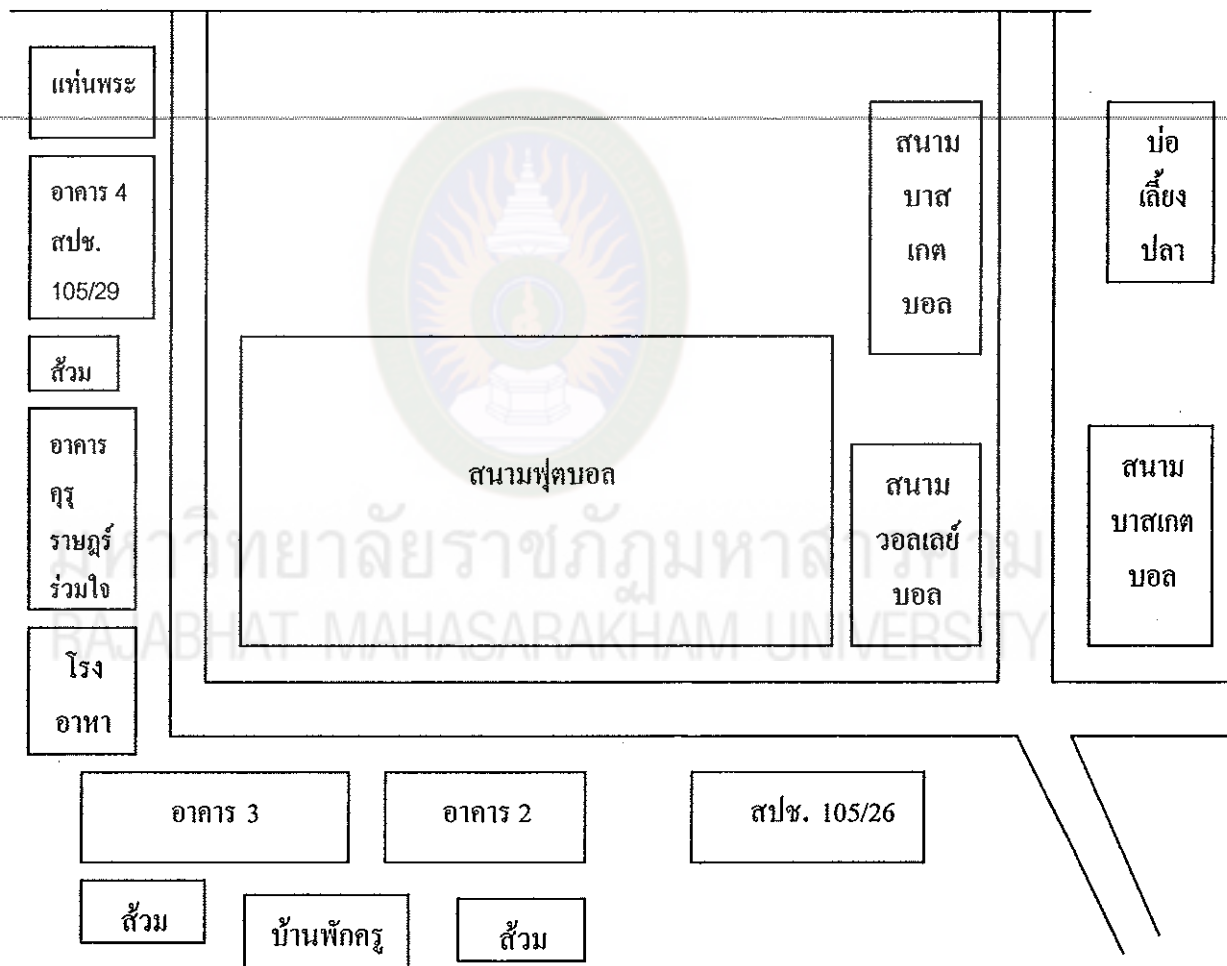
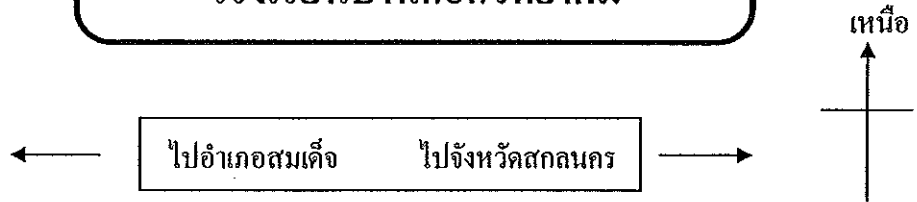
โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ดังนี้

6.1 สภาพปัจจุบัน

โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม ตั้งอยู่ที่บ้านโลกกลาง หมู่ที่ 3 ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็น โรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันมีนักเรียน ทั้งหมด 446 คน มีบุคลากรทั้งสิ้น 22 คน แยกเป็นข้าราชการครูจำนวน 19 คน พนักงานราชการ 2 คนและลูกจ้างประจำ 1 คน รวมบุคลากรทั้งสิ้น 22 คน

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียน ที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ขาดระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย แต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบของทางโรงเรียน มาโรงเรียนสายไม่ทันเข้าแถวเคารพธงชาติและเวลาเข้าห้องเรียน สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนน้อย ไม่ให้ความเคารพครู อาจารย์และบุคคลที่ควรให้การเคารพ ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความเอาใจใส่ในการดูแลรักษาความสะอาดร่างกายของตนเอง และความสะอาดบริเวณและห้องเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ สภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพโดยรวมของโรงเรียน ซึ่งไม่สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรที่โรงเรียนที่กำหนด สมควรได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพโดยเร็ว

แผนผังบริเวณอาคาร – สิ่งก่อสร้าง
โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม

แผนภูมิที่ 2 แผนผังบริเวณอาคาร สิ่งก่อสร้าง โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม

อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม มีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสมากกว่าอุปสรรค กล่าวคือ ด้านโอกาส รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นนอกจากนี้สภาพของชุมชนบ้านกอก ยังเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีเศรษฐกิจอยู่ในระดับค่อนข้างยากจนทำให้ไม่สามารถสนับสนุน ส่งเสริม การศึกษาของบุตรหลาน ได้อย่างเต็มที่

สำหรับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือ ขาดแคลนเทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาการศึกษา ในส่วนของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในพบว่าโรงเรียน มีจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อนกล่าวคือด้านโครงสร้างและนโยบายโรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารงาน ที่ชัดเจน นโยบายกำหนดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในด้านบุคลากร โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ สามารถปฏิบัติงานในวิชาชีพ ได้อย่างมีคุณภาพ ด้านผลผลิตและการบริการ โรงเรียนสามารถจัดบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สำหรับสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อนมากที่สุดคือด้านวัสดุ อุปกรณ์ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จึงได้รับจัดสรรงบประมาณน้อย ทำให้ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างเต็มที่

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ของโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม เมื่อนำมาประเมินสถานภาพของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนบ้านกอก วิทยาคม มีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสมากกว่า อุปสรรค และมีสภาพแวดล้อมภายในที่เป็น จุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน สถานภาพของโรงเรียนอยู่ในตำแหน่ง เอื้อและแข็ง หรือ ดาวรุ่ง (Stars) กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของ โรงเรียนจึงเป็นกลยุทธ์สร้างความเติบโต จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ดังนี้

6.2 วิสัยทัศน์โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม“โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง นักเรียนมีความรู้คู่ คุณธรรม สามารถดำเนินชีวิตในสังคม ได้อย่างเป็นสุขตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ครูเป็นครูมืออาชีพ มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครู ชุมชนมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

6.3 พันธกิจโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคมมีภารกิจหลักใน การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา ให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ภารกิจ บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ จึงกำหนดพันธกิจของโรงเรียน ดังนี้

6.3.1 จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีความรู้ ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด

6.3.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

6.3.3 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติที่ดี ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

6.3.4 ระดมทรัพยากรจากชุมชน ท้องถิ่น และ หน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน

6.4 เป้าประสงค์ของโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม

6.4.1 นักเรียนทุกคนมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีคุณภาพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด

6.4.2 บุคลากรรักและภูมิใจในวิชาชีพและสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีคุณภาพ

6.4.4 โรงเรียนได้รับการพัฒนา ปรับปรุงให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพชุมชนและท้องถิ่น ให้ความสำคัญ และร่วมกันสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษาทุกด้าน

6.5 กลยุทธ์โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม

เพื่อให้วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ที่กำหนดบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย จึงกำหนดกลยุทธ์ สถานศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้

6.5.1 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

6.5.2 ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามหลักประชาธิปไตย เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้

6.5.3 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างครืออาชีพและได้มาตรฐานตามเกณฑ์วิชาชีพครู

6.5.4 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพและการนิเทศภายใน เพื่อเป็นเครื่องมือประกันคุณภาพการจัดการศึกษาพร้อมรองรับการประเมินมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอกทุกระดับ

6.6 ภารกิจของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษา 3 ระดับ ดังนี้

6.6.1 การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในวัย 4-5 ขวบ คือชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ พร้อมทั้งจะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

6.6.2 การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนด

6.6.3 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ ตามศักยภาพของผู้เรียน

6.7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์

โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคมได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

6.7.1 มีคุณธรรม จริยธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เสียสละ
ขยัน ประหยัด อุตุน และมีสัมมาคารวะ

6.7.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนรักการค้นคว้า

6.7.3 มีความเป็นผู้นำของสังคมตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า
ประโยชน์ส่วนตัว

6.7.4 มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

6.7.5 เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภาคภูมิใจ
ในความเป็นไทย

6.7.6 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทาง
วิชาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีปรับวิถีคิด วิธีการทำงาน
ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

6.7.7 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6.8 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนขอข่ายการจัดกิจกรรม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ
สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ และส่งเสริม
ให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักแสวงหาข้อมูลสารสนเทศ ตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ปรับตัว
และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

6.8.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งได้ 2 ส่วน คือ

1) กิจกรรมนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันของนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ
ตามความถนัด ความสนใจ ไม่มีหน่วยการเรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ
เห็นชอบและสนับสนุน ส่งเสริมให้มีกิจกรรมนักเรียนอย่างกว้างขวางและหลากหลายกิจกรรม
นักเรียนประกอบด้วย

2) กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือ ยูวกาชาด (นักเรียนต้องเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และเมื่อเลือกแล้วให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน)

3) กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ (ให้นักเรียนเลือกตามความถนัดและความสนใจจะมีต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องก็ได้)

4) กิจกรรมแนะแนว เป็นกระบวนการช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถจัดการบริหารชีวิตและพัฒนาตนเองด้วยการให้ผู้เรียนรักและเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่นรู้จักแสวงหาข้อมูลและใช้ข้อมูลสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สามารถเลือกตัดสินใจและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญและอดทนต่อภาวะวิกฤตรู้จักจัดการกับอารมณ์และความเครียด ตลอดจนสามารถปรับตัว และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

6.8.2 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1) เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

2) เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนตาม โครงการที่กำหนดไว้ นอกเหนือจากการเรียนการสอน

3) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ไขปัญหา

4) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

5) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาหรือท้องถิ่น

6) เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6.8.3 จุดประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1) เพื่อให้ค้นพบความสนใจ และความถนัดที่แท้จริงของตนเองทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง

2) เพื่อช่วยให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

3) เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความสุข สนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรม

4) เพื่อให้มีเจตคติที่ดีของการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

6.8.4 การวัดและประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามโครงการหรือกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้

ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน การเรียนรู้ของตนเองได้ โดยใช้วิธีประเมิน คือ

- 1) ประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายมีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- 2) การประเมินตามเกณฑ์การจบหลักสูตร พิจารณาจากเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างน้อยร้อยละ 80
- 3) การประเมินเพื่อพัฒนาพฤติกรรม กิจกรรมนักเรียน โดยประเมินตนเอง โดยเพื่อนร่วมงาน และครูที่ปรึกษากิจกรรม

6.9 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติของนักเรียน โรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

หมวด ก การแต่งกาย

1. นักเรียนชาย

- 1.1 ผอม ตัดผมทรงสั้น โดยตัดด้านข้างและด้านหลังให้สั้นเกรียนชิดผิวหนัง เปิดสูง โดยให้ข้างบนยาวได้ไม่เกิน 4 เซนติเมตรและห้ามไว้หนวดเครา
- 1.2 เสื้อ เสื้อเชิ้ต คอตั้ง ตัดด้วยผ้าขาวเกลี้ยงไม่มีลวดลาย ไม่บางจนเกินไป ผ่าอกตลอด มีซาบอกเสื้อ ใช้กระดุมสีขาวเกลี้ยงเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร ไม่มีจีบหลัง แขนสั้นเพียงข้อศอกมีกระเป๋าคิดแนวมนด้านซ้าย 1 กระเป๋าปักอักษรย่อ บ.ก.ค. ที่หน้าอก ด้านขวาด้วยไหมสีน้ำเงิน ขนาดตัวอักษร 1.5 เซนติเมตร เหนือกระเป๋าเสื้อให้ปักหรือพิมพ์ชื่อ-สกุล
- 1.3 กางเกง กางเกงขาสั้นสีทึบก็ ขาสั้นเหนือเข่า (กลางลูกสะบ้า) ประมาณ 5-10 เซนติเมตร ด้านหน้ามี 4 จีบ มีกระเป๋าดตรงแนวตะเข็บข้างละ 1 กระเป๋าไม่มีกระเป๋าลังมีหูสำหรับร้อยเข็มขัด
- 1.4 เข็มขัด ใช้เข็มขัดหนังสีน้ำตาล กว้าง 3-4 เซนติเมตร หัวเข็มขัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทำจากทองเหลือง หรืออาจใช้เข็มขัดลูกเหล็กก็ได้
- 1.5 รองเท้า ใช้รองเท้าหุ้มผ้าใบหรือหนังสีน้ำตาล กว้าง 3-4 เซนติเมตร มีรูสำหรับผูกเชือก เชือกผูกกรองเท้าต้องเป็นสีเดียวกันกับรองเท้า ผูกหรือจัดเชือกกรองเท้าให้เรียบร้อย
- 1.6 ถุงเท้า ถุงเท้าสีน้ำตาลไม่เข้าหรือจางเกินไป เป็นถุงเท้าสั้นไม่มีลวดลาย ส่วนกิจกรรมลูกเสือใช้ถุงขาวสีทึบ

2. นักเรียนหญิง

- 2.1 ผอม ใ้ไว้ผมทรงสั้นความยาวไม่เกินความยาวไม่เกินต้นคอ ห้ามดัดหรือซอยแบบต่าง ๆ ห้ามใช้กิ๊บหรือโบว์สีต่าง ๆ ถ้าต้องการใช้ให้ใช้ได้เฉพาะสีดำ หรือน้ำตาลเท่านั้น

2.2 เสื้อ เสื้อแขนสั้นสีขาว แขนคู่คุดา คอปกกลมทรงกลาสี เป็นผ้าขาวเกลี้ยงไม่มีลวดลายไม่บางจนเกินไป มีกระเป๋าทึ่มุมล่างด้านซ้าย 1 กระเป๋า หน้าอกด้านขวามือปักอักษรย่อโรงเรียน ม.บ.จ. ขนาดสูง 1.5 เซนติเมตร ส่วนหน้าอกด้านซ้ายปักชื่อ-สกุล

2.3 กระโปรง กระโปรงสีน้ำเงินเกลี้ยงไม่มีลวดลายมีจีบหน้า และหลังด้านละ 6 จีบ ขาวคลุมเข้า

2.4 รองเท้า รองเท้าหนังสีดำหุ้มส้นปลายมน มีสายรัดสีเดียวกับรองเท้า ไม่มีลวดลาย สันสูงไม่เกิน 3 เซนติเมตร(ในวันเรียนพลศึกษาให้ใช้รองเท้าผ้าใบสีขาว) และวันที่มีกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีให้ใช้รองเท้าผ้าใบสีขาวหรือสีดำ)

2.5 ถุงเท้า ให้ใช้ถุงเท้าสีขาว ไม่มีลวดลาย พับลงพองาม

3. กิจกรรมการเรียนอื่น ๆ

3.1 กิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

ในวันอังคารของทุกสัปดาห์ นักเรียนชายทุกคนต้องแต่งเครื่องแบบลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย เสื้อ-กางเกงสีทากี หมวกใบเลย์สีสีแดงเลือดหมูพร้อมหน้าเสื้อ ผ้าผูกคอสีชมพูปักตราสัญลักษณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมวอกเกิ้ลขนาดใหญ่ เข็มขัด หน้าเสื้อกระดานป่าลาย.สีแดงเข้มรองเท้าผ้าใบหุ้มส้นถุงเท้าขาวสีทากีมีหูสีแดงเข้มทั้งสองข้างเสื้อปักหรือติดเครื่องหมายประจำกอง/หมู่ และไม้ง่ามคนละ 1 อัน (ทาสีแดง)

3.2 กิจกรรมเนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่

ในวันอังคารของทุกสัปดาห์ นักเรียนหญิงทุกคนต้องแต่งเครื่องแบบเนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ซึ่งประกอบด้วย เสื้อ-กระโปรงสีเขียว หมวกสีเขียว พร้อมเครื่องหมาย นน. ผ้าผูกคอสีชมพูปักตราสัญลักษณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมวอกเกิ้ลเนตรนารี กระดานป่า นน. รองเท้าผ้าใบสีดำหรือสีขาวถุงเท้า สั้นสีขาว

3.3 กิจกรรมการเรียนวิชาพลานามัย-พลศึกษา

นักเรียนชายและหญิง ใช้ชุดเรียนเหมือนกัน ดังนี้

3.3.1 เสื้อใช้เสื่อขาว สีฟ้า มีปก คอโปโล ไหล่สโลบ มีกระดุม 2 เม็ด มีกระเป๋าน้ำอกซ้ายพร้อมปักตราสัญลักษณ์โรงเรียน

3.3.2 หน้าอกขวาปักชื่อ-สกุลนักเรียน

3.3.3 กางเกง ใช้กางเกงวอร์มสีดำเท่านั้น ไม่มีลวดลาย

3.3.4 รองเท้า ใช้รองเท้าผ้าใบสีขาว ถุงเท้าสีขาวไม่มีลวดลาย

(ชายอนุญาตให้ใช้รองเท้าน้ำตาลผ้าใบได้ ถุงเท้าต้องเป็นสีเดียวกันกับรองเท้า)

หมวด ข ความประพฤติและแนวปฏิบัติของนักเรียน

ข้อบังคับทั่วไป

1. นักเรียนต้องทำความเคารพเชื้อฟิงและปฏิบัติตามคำสั่งสอน คำชี้แจงของครู-อาจารย์ ไม่แสดงกริยามารยาทหรือกล่าววาจาไม่สุภาพกับครู-อาจารย์
2. นักเรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด
3. นักเรียนต้องรู้จักและเข้าใจหน้าที่ของนักเรียน ปฏิบัติตนให้เป็นที่เหมาะสมกับนักเรียนต้องเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น
4. นักเรียนต้องรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียน
5. นักเรียนต้องรักษาสมบัติของทางโรงเรียน ไม่ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ
6. นักเรียนต้องไม่ก้าวก่ายการบริหารงานของทางโรงเรียน
7. ห้ามนักเรียนใช้เครื่องประดับใด ๆ ทั้งสิ้นยกเว้นนาฬิกาและแว่นสายตาเท่านั้น
8. นักเรียนต้องไม่ชี้แนะหรือชักนำนักเรียนคนอื่น ๆ ไปในทางที่ผิดต่อระเบียบ

ข้อบังคับของทางโรงเรียน

9. นักเรียนต้องไม่ขีดเขียน ตีด ไปสเตอร์หรือติดประกาศที่ก่อให้เกิดความเสียหายชื่อเสียงของโรงเรียนในที่สาธารณะหรือในโรงเรียน
10. นักเรียนต้องไม่รวมกลุ่มหรือชุมนุมที่ต่อเจตนาก่อความไม่สงบขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียน
11. นักเรียนไม่เล่นการพนันทุกชนิดทั้งในและนอกโรงเรียน
12. ห้ามนักเรียนเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด เช่น สุรา บุหรี่ หรือของมีเงินมาทุกชนิดทั้งในและนอกโรงเรียน
13. ห้ามนักเรียนนำหรือพกหรือใช้อาวุธทุกชนิด เข้ามาโรงเรียนเด็ดขาด
14. ห้ามนักเรียนพกพาหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์เอกสารหรือภาพลามก อนาจารทั้งในและนอกโรงเรียน
15. ห้ามนักเรียนเที่ยวในสถานเริงรมย์ทุกประเภท และห้ามขึ้นราวบันได
16. ห้ามนักเรียนก่อการทะเลาะวิวาทหรือประทุพิตินเป็นอันขาด
17. ห้ามนักเรียนประทุพิตินในลักษณะที่ออกไปในทางชู้สาว
18. ห้ามนักเรียนลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นและของโรงเรียน
19. ห้ามนักเรียนหญิงเข้าประกวดเทพี หรือนางงามทุกประเภท
20. นักเรียนต้องรักษาทรัพย์สินของตนเอง หากสูญหายโรงเรียนจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

การทำความเคารพ

1. แสดงความเคารพต่อครู-อาจารย์ทุกท่านในโรงเรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. เมื่อครู-อาจารย์เดินผ่านหรือเดินสวนทางกับนักเรียน ให้ทำความเคารพ

ด้วยการยื่นตรงแล้วยกมือไหว้ทั้งชายและหญิง

3. ถ้าอยู่ในเครื่องแบบลูกเสือ-เนตรนารี ให้ทำความเคารพตามระเบียบ
4. เมื่อครู-อาจารย์เข้าห้องเรียน หัวหน้าบอก “นักเรียนเคารพ” นักเรียนทุกคน

ยื่นขึ้นไหว้พร้อมกันเมื่อหมดเวลาครู-ครูอาจารย์ออกจากห้อง หัวหน้าบอก “นักเรียนตรง”
ทุกคนยื่นขึ้น

5. เมื่อครู-อาจารย์ปรึกษาถามหรือพูดด้วยให้นักเรียนยื่นตรงให้เรียบร้อย

แล้วตอบ

6. เมื่อนักเรียนเข้าพบครูอาจารย์ในห้องหรือนอกห้องเรียน ให้ยื่นหรือนั่ง แล้วแต่

ความเหมาะสมแล้วยกมือไหว้ทุกครั้ง

7. เมื่อแขกทางราชการมาเยี่ยมหรือมาพบปะให้ทำความเคารพเหมือนครู-อาจารย์
การใช้ยานพาหนะและที่จอด

1. ให้นักเรียนจอดรถทุกชนิดไว้ที่จอดรถที่ทางโรงเรียนกำหนดให้เท่านั้น
2. ใส่หรือล็อกกุญแจให้มั่นคงทุกครั้ง
3. ห้ามนักเรียนไปนั่งเล่นในที่จอดรถ หรือขี่รถเล่นในโรงเรียนเด็ดขาด
4. ไม่นำรถของผู้อื่นไปขี่โดยไม่ได้รับอนุญาต
5. ห้ามนั่งหรือขับขี่รถของครู-อาจารย์หรือนุคคลอื่นๆ โดยเด็ดขาด
6. ไม่ทำความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น เช่น ปลดปล่อยลมรถ ลักขโมยชิ้นส่วนของรถ

ผู้อื่น

การรับประทานอาหาร

1. ให้นักเรียนรับประทานอาหารในช่วงพักอาหารในช่วงพักกลางวัน
เวลา 12.00-13.00 น. ที่โรงอาหารที่ทางโรงเรียนจัดไว้เท่านั้น (ห้ามนำไปรับประทานที่อื่น
โดยเด็ดขาด) มีมารยาทที่ดีในการรับประทานอาหาร

2. เมื่อรับประทานอาหารเสร็จให้นำภาชนะนำส่งคืนแม่ค้า
3. ห้ามรับประทานอาหารหรือของขบเคี้ยวทุกชนิดในห้องเรียน

และขณะที่ครู-อาจารย์สอน

4. ห้ามเดินรับประทานอาหารหรือของขบเคี้ยว

การมาและกลับจากโรงเรียน

1. นักเรียนต้องมาโรงเรียนก่อนเวลา 08.30 น. และต้องทำความเคารพสถานที่
ก่อนเข้าไปโรงเรียน เมื่อถึงแล้วให้รีบทำธุระหรืองานที่รับผิดชอบให้เรียบร้อยเตรียมตัวให้พร้อม
เวลา 08.30 น. สัญญาณออกครั้งที่ 1 ให้นักเรียนมาเข้าแถวบริเวณหน้าเสาธง อีก 5 นาที ต่อมา
สัญญาณออกครั้งที่ 2 นักเรียนเริ่มทำกิจกรรมหน้าเสาธง ตามลำดับ คือ

- 1.1 ตัวแทนนักเรียนชาย-หญิง เชิญธงชาติ
- 1.2 ดนตรีเสียงนำขึ้นเพลงชาติ นักเรียนทุกคนร้องตาม
- 1.3 สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย
- 1.4 กล่าวคำแม่เมตตา
- 1.5 กล่าวคำปฏิญาณตนของนักเรียนและสงฆ์ 1 นาที
- 1.6 รับฟังโอวาทจากครูเวรประจำวันหรือผู้อำนวยการ โรงเรียน
- 1.7 รับทราบประกาศ ข่าวสารต่างๆ ที่สำคัญประจำวัน
- 1.8 เฉพาะวันพุธของทุกสัปดาห์จะมีการตรวจสอบสุขภาพและการแต่งกาย
- 1.9 เวลา 08.45 น. แยกย้ายเข้าห้องเรียน
- 1.10 นักเรียนจะกลับบ้านได้ต้องเลิกเรียนเวลา 16.00 น. ยกเว้นบางวัน

ที่ได้รับอนุญาตให้กลับก่อนเวลา เช่นครูประชุม หรือไปราชการทั้งโรงเรียน เป็นต้น ก่อนออกจากโรงเรียนทำความเคารพด้วยการไหว้แล้วจึงเดินทางกลับ

1.11 การมาสาย คือมาไม่ทันร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ติดต่อกัน 3 ครั้ง ในหนึ่งสัปดาห์หรือเกิน 12 ครั้งในหนึ่งเดือน นักเรียนต้องได้รับการตัดเดือนจากครูเวรพร้อมลงชื่อในสมุดบันทึกการมาสาย และเชิญผู้ปกครองมารับทราบและทำทัณฑ์บน

การลาและการขาด

1. เมื่อนักเรียนมีเหตุจำเป็นไม่สามารถมาโรงเรียนได้ ให้ยื่นใบลาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาโดยให้ระบุเหตุผลการลาให้ชัดเจน เช่น ลากิจ ลาป่วย เป็นต้น ใช้แบบฟอร์มใบลาที่กำหนดและผู้ปกครองลงชื่อรับรองทุกครั้งจึงจะสมบูรณ์
2. ระยะเวลาของการลาแต่ละครั้งอนุญาตให้ลากิจได้ไม่เกิน 3 วัน และลาป่วยได้ไม่เกิน 7 วัน หากเจ็บป่วยร้ายแรงจำเป็นต้องลาเกิน 7 วันให้นำใบรับรองแพทย์มาเป็นหลักฐานด้วย
3. ขาดเรียนเกิน 7 วัน ต้องให้ผู้ปกครองมาพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแจ้งสาเหตุ ถ้าไม่มาแจ้งอาจพ้นจากสภาพการเป็นนักเรียน

การขออนุญาตออกนอกบริเวณโรงเรียน

1. การขออนอกนอกรบริเวณโรงเรียนต้องขอแบบฟอร์มและส่งที่ฝ่ายปกครอง ฝ่ายปกครองลงบันทึกและให้บัตรอนุญาต(บัตรหมายเลข)แล้วนักเรียนนำไปแสดงต่อครูเวรประจำวัน
2. ก่อนออกจากโรงเรียนและเมื่อกลับเข้ามาให้แสดงบัตรแล้วนำส่งฝ่ายปกครอง โรงเรียนอนุญาตนักเรียนออกจากบริเวณโรงเรียนได้ในเวลาพักรับประทานอาหารเท่านั้น

การใช้ห้องน้ำ-ห้องส้วม

1. ห้องน้ำ-ห้องส้วมโรงเรียนมี 3 หลัง จำนวน 10 ที่ และที่ปีศาจวะ 1 ที่ การใช้ห้องน้ำ-ห้องส้วมให้นักเรียนใช้ตามสัญลักษณ์ที่หน้าประตู (รูปผู้ชาย-รูปผู้หญิง)

2. นักเรียนต้องช่วยกันรักษาความสะอาด ห้ามไม่ให้ขีดเขียน ข้อความใดลงบนฝาผนังหรือพื้น

3. ไม่ใช่ห้องน้ำ-ห้องส้วมเป็นที่หลบ มั่วสุมกระทำผิดวินัยของโรงเรียน

7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีผู้รู้กล่าวถึงความหมายเป้าหมายของการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษา ประเภทของการวิจัยปฏิบัติการ กรอบแสดงลักษณะกระบวนการวิจัย ขั้นตอนและสรุปหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ ดังนี้

7.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) การวิจัยปฏิบัติการหมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในการปฏิบัติงานซึ่งถ้ากล่าวในบริบทของโรงเรียนก็คือการวิจัยที่เกิดขึ้น โรงเรียนและชั้นเรียน โดยที่ครูพยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากการสะท้อนตนเองการหาข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่รวมทั้งการทำความเข้าใจและมโนทัศน์ของตนเองมากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 15) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน

ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล (2543 : 185) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นวงจรซ้ำที่เรียกว่าเกลียวการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กระบวนการวิจัยจะมีลักษณะยืดหยุ่นและเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนในระหว่างดำเนินการ ขั้นตอนต่างๆของการวิจัยจึงอาจไม่เรียงลำดับแบบขั้นบันได บางครั้งอาจเหลื่อมกันและบ่อยครั้งที่แผนการที่วางไว้อาจใช้ไม่ได้เลย แต่ก็ไม่ใช่ความล้มเหลว แต่ถือว่าการได้ปฏิบัติจริงจะก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าในการพัฒนางานใน ครั้งต่อไป

สรุปได้ว่าการวิจัยปฏิบัติการ คือ รูปแบบของวิธีการศึกษาค้นคว้าแบบส่องสะท้อนตนเองเป็นหมุ่คณะของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์ทางสังคม เพื่อต้องการที่จะพัฒนาหลักเกณฑ์ขอบธรรมและความชอบด้วยเหตุผลของวิธีการปฏิบัติงาน และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน

7.2 เป้าหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา

เป้าหมายทั่วไปของการวิจัยปฏิบัติการ คือเพื่อแก้ปัญหา (To Solve Problem) และเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ (To Improve Professional Practice) ในส่วนของการปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้น คาร์ และเคมมิส (ประวิต เอรารวรรณ์. 2545: 22 อ้างอิงมาจาก ; Carr and Kemmis. 1998 : 145) กล่าวว่า มี 3 ประเด็นคือ

7.2.1 ปรับปรุงการปฏิบัติงาน

7.2.2 ปรับปรุงความเข้าใจในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน

7.2.3 ปรับปรุงสภาพการณ์แวดล้อมของปฏิบัติงาน

การปรับปรุงการปฏิบัติงาน เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นในตัวผู้ปฏิบัติที่ต้องการพัฒนาการปฏิบัติงานที่ผู้ปฏิบัติกำลังทำอยู่ให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี เช่น การหาวิธีสอนที่สามารถสร้างความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ได้ดี การพัฒนาวิธีการประชุมโรงเรียนให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้การวิจัยปฏิบัติการ ยังเป็นกระบวนการที่นักวิจัยจะมีโอกาสทำความเข้าใจในการปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง มีเหตุผลผล และมีความละเอียดรอบคอบในขณะปฏิบัติงาน รวมทั้งยังเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์แวดล้อมการปฏิบัติงาน เช่น วัฒนธรรมองค์กร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน บรรยากาศการทำงาน เป็นต้น ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้ก็คือ การปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอนั่นเอง

เป้าหมายทั่วไปของการวิจัยปฏิบัติการ เมื่อนำมาใช้วิเคราะห์การจัดการศึกษาระดับโรงเรียน และระดับชั้นเรียนแล้ว จำแนกออกเป็นเป้าหมายอย่างย่อได้ 5 ประการ (ประวิต เอรารวรรณ์. 2545 : 22-23) คือ

1. เป็นแนวทางระบุหรือจำแนกปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพื่อนำไปใช้ แก้ไขปรับปรุงสภาพการณ์การปฏิบัติงานใน โรงเรียนหรือชั้นเรียน
2. เป็นแนวทางให้ครูพัฒนาตนเองและส่งเสริมให้ครูมีโอกาสรับรู้และพัฒนาทักษะวิธีการใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อวิชาชีพ และเป็นการพัฒนาเพิ่มพูนความสามารถในการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงาน และการตระหนักในบทบาทหน้าที่ตนเองมากขึ้น
3. เป็นช่องทางสำหรับทางการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนในชั้นเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน
4. เป็นแนวทางในการความเข้าใจกันระหว่างครูผู้ปฏิบัติงานและนักวิจัยรวมทั้งดูช่องว่างที่เป็นจุดอ่อนของการวิจัยการศึกษาทั่วไป
5. เป็นแนวทางในการแสวงหาทางเลือก และวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน โรงเรียนหรือ ชั้นเรียน

7.3 ประเภทของการวิจัยปฏิบัติการ

ประวัติ เอรารรณ (2545 : 7-9) ได้แบ่งการวิจัยปฏิบัติการออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Action Research) เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่อาศัยกระบวนการวิทยาศาสตร์เป็นวิธีวิจัยหรือวิธีแก้ไขปัญหายกตัวอย่างเช่น

1.1 รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin ที่มีขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การค้นหาความจริง (Fact Finding) การดำเนินการ (Execution) และการวิเคราะห์ผล (Analysis)

1.2 รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Taba-Noel Hilda Taba ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลักสูตรได้ประยุกต์วิธีการของ Dewey ที่มี 5 ขั้นตอน มาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยแยกได้เป็น 6 ขั้นตอนคือ

1.2.1 ระบุปัญหา

1.2.2 วิเคราะห์ปัญหา

1.2.3 กำหนดแนวคิดหรือสมมติฐาน

1.2.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.5 ปฏิบัติหรือดำเนินการ

1.2.6 ประเมินผลการปฏิบัติ

1.3 รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Lippitt-Radke ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1.3.1 เริ่มต้นจากกลุ่มที่มีความต้องการที่จะค้นหาความรู้ความจริง

1.3.2 ร่วมกันกำหนดว่า “อะไรคือสิ่งที่กลุ่มอยากรู้”

1.3.3 สร้างเครื่องมือวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมา

1.3.4 กำหนดกลุ่มเป้าหมายและทดลองใช้เครื่องมือ

1.3.5 รวบรวมข้อมูลโดยมีการร่วมกันกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด

1.3.6 รวบรวมข้อมูลด้านทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เกี่ยวข้อง

เช่น ตั้งคำถามว่า “มองสิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่เมื่อรู้ความจริง”

1.3.7 ร่วมมือกันค้นหาความจริงและนำเสนอความจริง ซึ่งอาจต้องใช้เทคนิควิจัยเฉพาะและควรแบ่งงานกันอย่างเสมอภาค

ในบางครั้งข้อค้นพบที่เกิดขึ้นอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมหรือการรับรู้ทางสังคมของกลุ่มหรือคนใดคนหนึ่ง ซึ่งต้องช่วยกันสำรวจให้พบเสนอข้อค้นพบให้กลุ่มอื่นรู้โดย การสนทนาหรือเขียนเป็นรายงาน

2. การวิจัยปฏิบัติการเชิงปฏิบัติ (Practical- Deliberative Action Research) เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและปรับปรุงพัฒนาวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งรูปแบบนี้

จะเน้นที่การให้เกิดการวิจัยขึ้นจากค่านิยมในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้เริ่มโครงการ และบทบาทของผู้วิจัย คือการกระตุ้น และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจและทำการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เช่น

2.1 รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott จะเน้นวิธีการให้ผู้ปฏิบัติงานสะท้อนการพัฒนาตนเองในมุมมองของ John Elliott เขาเชื่อว่าการวิจัยปฏิบัติการจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีในสถานการณ์ทางสังคม

2.2 รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt ซึ่งเสนอว่าแนวทางที่ดีที่สุดในการคิดเชิงกระบวนการคือ ลำดับขั้นตอนตามวงจรแห่งความสำเร็จ ไม่ใช่การดำเนินการ แบบเกลียว

3. การวิจัยปฏิบัติการเชิงอิสระ (Emancipatory Action Research)

เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการขององค์กร โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยกลุ่มผู้วิจัยมีอิสระในการเผชิญหน้ากับปัญหาและร่วมมือกันแสวงหาวิธีการที่ดีที่จะแก้ไข แล้วสะท้อนตนเองจากผลการปฏิบัติ เช่นรูปแบบวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin หรือการวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Kemmis และคณะซึ่งมีความคิดว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการมีลักษณะเป็นเกลียว (Spiral) ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตผลและการสะท้อนผล

7.4 คุณลักษณะ 10 ประการของการวิจัยปฏิบัติการ

7.4.1 ปัญหาที่นำมาวิจัย ต้องเป็นปัญหาของผู้ปฏิบัติงาน

7.4.2 ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้

7.4.3 ปัญหานั้นเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่ปัญหาเชิงทฤษฎีหรือเชิงหลักการ

7.4.4 มีการเสนอทางออกของปัญหาและปรับเปลี่ยนไปจนกว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้น

7.4.5 เป้าหมายคือต้องการให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหา

7.4.6 ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยและสถานการณ์ปัญหาที่เกาะคิดเพื่อศึกษา

การดำเนินการวิจัยและสถานการณ์ปัญหาที่เกาะคิดเพื่อศึกษา

7.4.7 กรณีศึกษาในที่นี้ เป็นการรายงานตามการรับรู้และความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ

ของหรือผู้เรียน ฯลฯ

7.4.8 ใช้การบรรยายข้อมูลจากสัญลักษณ์ทางภาษาที่แสดงออกมาในชีวิตประจำวัน

7.4.9 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ได้อย่าง

อิสระ

7.4.10 เปิดรับหรือรวบรวมข้อมูลได้อย่างอิสระภายในกลุ่มหรือระหว่างการปฏิบัติ

7.5 หลักการสำคัญ 16 ประการของการวิจัยปฏิบัติการ

การวิจัยปฏิบัติการมีหลักการสำคัญอยู่ 16 ประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 7.5.1 เพิ่มพูนความเข้าใจในปัญหาต่างๆ
- 7.5.2 มุ่งปรับการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานของบุคคล
- 7.5.3 เน้นที่ปัญหาเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติงาน
- 7.5.4 ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 7.5.5 ดำเนินการวิจัยภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเป็นปัญหา
- 7.5.6 ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
- 7.5.7 เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเพียงหน่วยเดียว
- 7.5.8 ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
- 7.5.9 ปัญหา วัตถุประสงค์ และระเบียบวิธี มีลักษณะเป็นกระบวนการสืบเสาะหา

ความรู้ความจริง

- 7.5.10 มีการประเมินหรือสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน
- 7.5.11 ระเบียบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นนวัตกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ ให้เหมาะสม

กับปัญหาได้

- 7.5.12 กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์
- 7.5.13 มีการแลกเปลี่ยนผลวิจัยและมีการนำไปใช้จริง
- 7.5.14 ใช้วิธีการแบบข้อมูล หรือการอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ
- 7.5.15 คิดวิเคราะห์ห้อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจ การตีความหมาย

และการคิดอย่างอิสระ

7.5.16 เป็นการวิจัยที่ปลดปล่อยความคิดอิสระ และเป็นการเสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน (Empowerment)

7.6 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

กระบวนการหรือขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการที่สำคัญและมีผู้นำมาประยุกต์

ใช้ในทางการศึกษาอย่างแพร่หลาย มีอยู่ 5 กระบวนการ คือกระบวนการของ Kurt Lewin, John Elliott, มหาวิทยาลัย Deakin, David Ebbutt และ James Mckernan อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะมีหลายรูปแบบแต่หลักการหรือมโนทัศน์สำคัญหรือวิธีการก็ใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน ในที่นี้จะนำเสนอกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin (ประวิต เอราวรณณ์, 2545 : 11-16)

ในประเทศออสเตรเลีย Stephen Kemmis ได้นำแนวคิดของของ Lewin มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับยอมรับและเผยแพร่ไปกว้างขวาง ซึ่งในความคิดของ Kemmis และคณะนั้นการวิจัยปฏิบัติการคือการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะจะกระทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการกระทำ

เพียงคนเดียวถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่ม ดังนั้นในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ จึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน (Thematic Concern) เช่นสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอน ให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็นำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

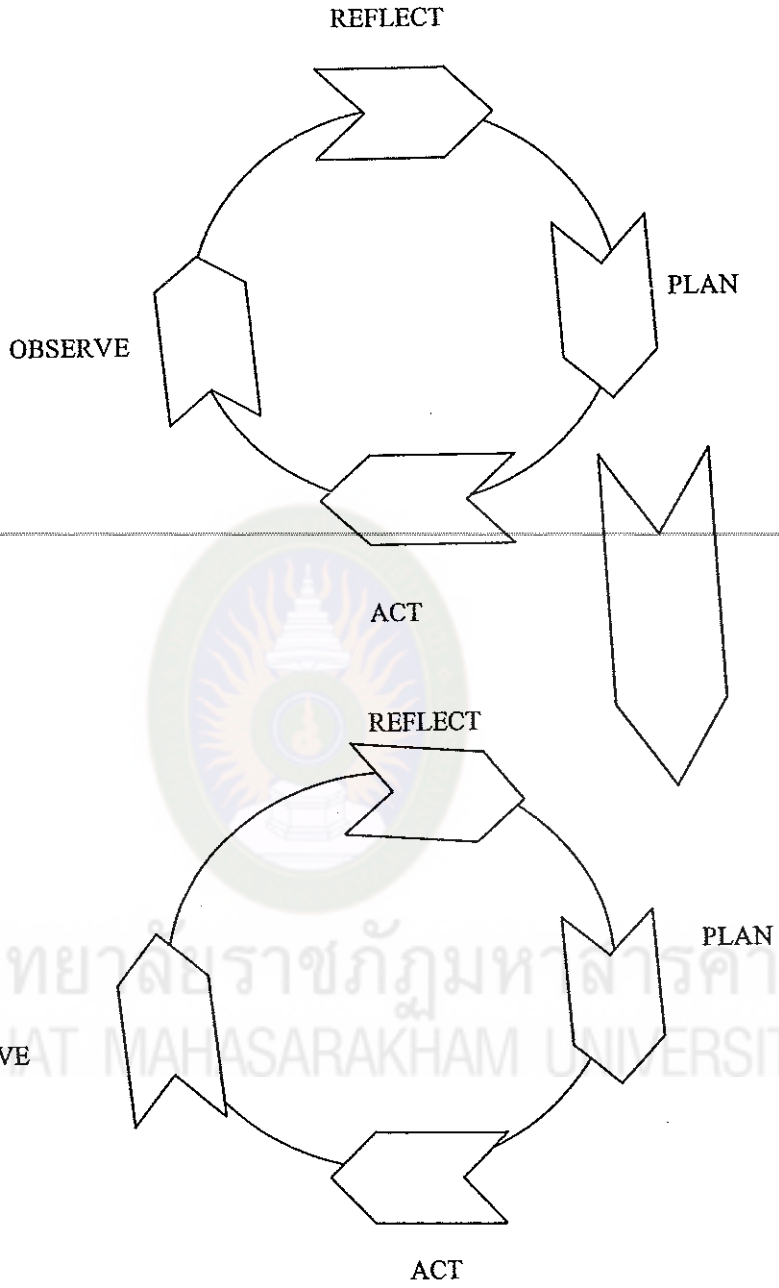
1. การพัฒนาแผนการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงสิ่งที่ปัญหา ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้ได้

2. การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียดรอบคอบและมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์

3. การสังเกตผลการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูล หลักฐาน หรือร่องรอยต่าง ๆ อย่างมีวิจรรย์ญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติ โดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่างๆเข้ามาช่วย ซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจและถูกต้อง

4. การสะท้อนผลผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุด คือ การวางแผน (Planing) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในจุดทั้ง 4 จุด ไม่อยู่นิ่ง และไม่จบลงด้วยตัวเอง

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ

7.7 ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาในปัจจุบัน

องค์ประกอบของขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนและชั้นเรียนได้ 5 ขั้นตอนดังนี้ (ประวิต เอราวรรณ์, 2545 :26-27)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา สำรวจ วิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดจุดพัฒนา ขั้นตอนนี้ นักวิจัยสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ มาทำการรวบรวมข้อมูลได้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกเหตุการณ์ การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสาร การทดสอบ ฯลฯ ในขั้นตอนนี้ ถ้าหากเป็นการวิจัยปฏิบัติการที่มีบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นนักวิจัย ต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือของทุกฝ่ายในการกำหนดปัญหา หรือกำหนดจุดพัฒนาหรือหาจุดสนใจร่วมกันที่จะวิจัย ไม่ควรที่จะให้เป็นบทบาทของนักวิจัยภายนอกเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาและหรือเพื่อพัฒนาขั้นตอนนี้ต้องอาศัยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องหรือกลุ่มนักวิจัยร่วมกันกำหนดแผนงานที่จะนำไปใช้ ซึ่งแผนควรประกอบด้วย จุดประสงค์ของแผน ขั้นตอนและวิธีการ เครื่องมือและวิธีการประเมินผลความก้าวหน้าหรือความสำเร็จ การรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนอาจได้มาจากการสัมภาษณ์ การตรวจสอบ และวิเคราะห์เอกสาร กระบวนการกลุ่ม ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผนงาน นักวิจัยนำแผนที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติในสภาพการณ์ทำงานที่ประสบปัญหาอยู่ และมีการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลนั้น อาจทำเป็นบันทึกประจำวันหรืออนุทิน การทำตารางปฏิบัติงาน การทำตารางวิเคราะห์และเวลา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างและภายหลังการดำเนินการตามแผน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการเชิงปริมาณ เช่น การใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบวัด แบบบันทึกการสังเกต แบบทดสอบหรือวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ฯลฯ ก็ได้

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนสะท้อนผล เมื่อได้ข้อมูลและผลการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้แล้ว นักวิจัยรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องต้องมีการร่วมกันพิจารณาจุดเด่นจุดด้อยที่ต้องพัฒนา หรือแก้ไขต่อไป การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้อาจใช้แบบประเมินผลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม หรือเทคนิคการระดมสมอง เป็นต้น

หลังจากนักวิจัยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้แล้ว นักวิจัยสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ในกรณีที่แผนงานนั้นสามารถแก้ไข หรือพัฒนาในสิ่งที่ต้องการได้สำเร็จ

2. ในกรณีที่แผนงานงานยังไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาได้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้ง 2 กรณี นักวิจัยสามารถย้อนกลับไปเริ่มต้นที่ขั้นตอนที่ 2 ได้ต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกเป็นสองส่วน คือ งานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยในต่างประเทศ ซึ่งได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

8.1 งานวิจัยในประเทศ

วีรวรรณ วรสุข (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมและสาเหตุของการประพฤติกฎระเบียบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนชายและหญิงมีพฤติกรรมผิดกฎระเบียบต่างกันทั้งประเภทรุนแรงและไม่รุนแรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 โดยเพศชายประพฤติกฎระเบียบมากกว่าเพศหญิง และสาเหตุของการประพฤติกฎระเบียบทั้งสองประเภทของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคล้ายคลึงกัน มาจากสภาพครอบครัวแตกแยกมีผลทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจเป็นการทดแทนความรักความอบอุ่นที่ตนไม่ได้รับ สภาพเศรษฐกิจทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาดูแลบุตร ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย นักเรียนจะประพฤติกฎได้ง่าย และสภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลใกล้ชิดหรืออิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนมีส่วนผลักดันให้นักเรียนประพฤติกฎได้

วิภา ทาโบราณ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการได้รับแรงเสริมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขผลการกระทำเพื่อปรับพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น(คณะศึกษาศาสตร์) พบว่า นักเรียนที่ได้รับแรงเสริมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขผลการกระทำ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูงขึ้นกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรณี ผุดเกตุ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนโดยใช้ที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนสูงกว่าของนักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้สัญญาการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน หลังจากที่ใช้สัญญาการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน หลังจากที่ใช้สัญญาการเรียนสูงก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนกับความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน โดยไม่ใช้สัญญาการเรียน ไม่แตกต่างกัน

ชุตักดี นันทะ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย พบว่า

1) ปัญหาการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในภาพรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านจัดรูปแบบการทำงาน ด้านจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียน ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยไว้ในโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ อยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านการจัดให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการจัดกิจกรรมตามคู่มือเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

2) ครูผู้สอนมีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียน โดยส่วนรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโครงการต่างๆ ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ และด้านการจัดกิจกรรมตามคู่มือเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศ มากกว่าผู้บริหาร แต่ผู้บริหารมีทัศนะ ในด้านการจัดรูปแบบการทำงานมากกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ปัญหาการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านจัดรูปแบบการทำงาน ด้านจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยไว้ในโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการจัดให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและด้านการจัดกิจกรรมตามคู่มือเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

4) ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดหนองคาย ในภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีปัญหาในภาพรวม ด้านการจัดแบบการทำงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างวินัยและด้านการจัดกิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่มากกว่าครูผู้สอนและผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่ และครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหาด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยมากกว่าครูผู้สอนและผู้บริหาร ในโรงเรียนขนาดใหญ่

ชมแข พงษ์เจริญ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติตามระเบียบของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีการเข้าร่วมประชุมเกือบทุกครั้ง ส่วนกิจกรรมด้านอื่นๆที่โรงเรียนจัดขึ้น ผู้ปกครองของนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง และมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามระเบียบของนักเรียนผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมด้านการแต่งกายและด้านความประพฤติที่ผิดจากระเบียบของโรงเรียนและเห็นด้วยที่โรงเรียน ลงโทษนักเรียนตามระเบียบของโรงเรียน กัทร ชันตรกร (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษา

ระดับคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า

- 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีระดับคุณธรรมระดับปานกลาง
- 2) นักเรียนหญิงมีระดับคุณธรรมสูงกว่านักเรียนชาย
- 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีระดับคุณธรรมสูงสุด รองลงมาคือ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามลำดับ

จู่ไรรักษ์ แสนวังษ์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาสาเหตุการประพฤติผิดระเบียบวินัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักเรียน สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

- 1) บุคลากร โดยส่วนรวม และจำแนกตามสถานภาพ เห็นว่าการประพฤติผิดระเบียบวินัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เกิดจากสาเหตุโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านสภาพส่วนตัวของผู้ประพฤติผิดระเบียบวินัย ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมทั่วไป เป็นสาเหตุการประพฤติผิดระเบียบวินัยอยู่ในระดับมาก และด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว เป็นสาเหตุการประพฤติผิดระเบียบวินัยอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นผู้บริหารและอาจารย์ เห็นว่าเป็นสาเหตุอยู่ในระดับปานกลาง

- 2) ผู้บริหาร อาจารย์ และนักเรียน เห็นว่า การประพฤติผิดระเบียบวินัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เกิดจากสาเหตุโดยรวม และรายด้าน 4 ด้าน แตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยอาจารย์เห็นว่า สาเหตุโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือด้าน ส่วนตัวของผู้ประพฤตินิกระเบียบวินัย ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และ ด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ทำให้นักเรียนประพฤตินิกระเบียบวินัยมากกว่านักเรียน และ ผู้บริหารเห็นว่า ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านสภาพแวดล้อม ทางครอบครัว ทำให้นักเรียนนิกระเบียบวินัยมากกว่านักเรียน

ชนาภรณ์ เพาพาน (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการสร้างแบบวัดจริยธรรมความ มีวินัยในตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

1) แบบวัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเอง มีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ตั้งแต่ 2.04 ถึง 6.31 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 และมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ตามเกณฑ์มาตรฐานซึ่งความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างจากการทดสอบโดยใช้ (1) เทคนิคกลุ่มทราบชื่อ (Known Group Technique) และวิเคราะห์โดยใช้ t-test พบว่า แบบวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่า แบบวัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเอง จำแนกได้เพียงองค์ประกอบ คือองค์ประกอบ จริยธรรม ความมีวินัยในตนเองและ (3) การหาความสัมพันธ์ระหว่างแบบวัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเองที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับแบบวัดมาตรฐานที่วัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเองของ สมพร หลิมเจริญ พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.82 นั้นแสดงว่าแบบวัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเองมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

2) คะแนนเกณฑ์ปกติของแบบวัดจริยธรรมความมีวินัยในตนเองรวมทั้งฉบับ มีค่าตั้งแต่ T 10 ถึง T 85 และในรายด้านมีค่าตั้งแต่ T 10 ถึง T 76

บุลสวัสดิ์ นาคเสน (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1) บุคลากร โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ และขนาดโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดได้แก่ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านที่มี การปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ด้านการแต่งกาย

2) บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน เห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัย นักเรียนโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหาร และกรรมการปกครอง เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติงานโดยรวมด้านการตรงต่อเวลา ด้านความสะอาด และด้านการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติของโรงเรียนมากกว่า ครูผู้สอน และผู้บริหารเห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติด้านการแต่งกายมากกว่าครูผู้สอน นอกจากนี้

บุคลากรใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน เห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนโดยรวม และรายด้านทั้ง 6 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นว่ามีการปฏิบัติงานมากกว่าบุคลากรใน โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และบุคลากรในโรงเรียนขนาดกลาง เห็นว่ามีการปฏิบัติงานด้านความสะอาด ด้านการเข้าแถว ด้านการแสดงความเคารพ และด้านการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียนมากกว่าบุคลากรในโรงเรียนขนาดใหญ่ และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับขนาดโรงเรียนต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียน โดยรวมและรายด้านทั้ง 6 ด้าน

3) ปัญหาการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา

สังกัดกรมสามัญศึกษา ปัญหาส่วนใหญ่คือ ครู อาจารย์ภายในโรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจังในการควบคุมดูแล ตรวจสอบการแต่งกายของนักเรียน ก่อนเข้าห้องเรียน หรือก่อนการเรียนการสอน นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ไม่มีจิตสำนึกในการแสดงความเคารพ และการรักษาความสะอาดของส่วนรวม โรงเรียนขาดการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียน

นิภา มนตรีพงษ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคู่สวนแดงพิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

1) นักเรียนชายมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากกว่านักเรียนหญิง ด้านผิดระเบียบวินัยในเรื่องปล่อยชายเสื้อ และเข้าชั้นเรียนสาย ด้านความก้าวร้าว ในเรื่องขว้างปาสิ่งของ ทวาดเพื่อน พุดตะโกนเสียงดัง และด้านการก่อวินาศกรรม ในเรื่องลูกออกจากที่และเดินไปมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) นักเรียนที่มีสถานภาพสมรสของบิดา มารดา แยกกันอยู่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านก่อวินาศกรรม ในเรื่อง หยอกล้อเพื่อน มากกว่านักเรียนที่มีสถานภาพสมรสของบิดามารดาที่อยู่ร่วมกัน และหย่าร้างกัน หรือหม้าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นักเรียน ที่มีสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านพฤติกรรมผิดระเบียบวินัยและด้านพฤติกรรมก่อวินาศกรรมไม่แตกต่างกัน

3) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านผิดระเบียบวินัยด้านพฤติกรรมก่อวินาศกรรมและด้านพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่แตกต่างกัน

4) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านพฤติกรรมผิดระเบียบวินัยด้านพฤติกรรมก่อวินาศกรรมและด้านพฤติกรรมก้าวร้าวไม่แตกต่างกัน

ศิริวัฒน์ เหล่าวัฒนพงษ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีปัญหาทางวินัย โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ เขตคลองเตย

กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าพฤติกรรมปัญหาทางวินัยมีสาเหตุมาจากตัวแปรด้านส่วนตัว

คือนักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมและตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ด้านครอบครัวคือการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย บิดามารดาไม่มีเวลาหาเวลาดูแลและเอาใจใส่ และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันทำให้เกิดการเก็บกด เมื่อทำการศึกษารายกรณีแล้วพบว่าการศึกษารายกรณีทำให้นักเรียนมีความเข้าใจ และยอมรับพฤติกรรมปัญหาทางด้านวินัยได้ มีความตั้งใจอยากแก้ไขและปรับปรุงตนเอง อันเป็นแรงจูงใจซึ่งทำให้พฤติกรรมปัญหาทางวินัยลดลง

อัญชลี คงเรืองศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการปรับพฤติกรรมก่อนกรมก่อนกวนชั้นเรียน โดยใช้เทคนิคควบคุมตนเอง เทคนิคเบี่ยงบรรณการควบคุมคู่การเสริมแรงทางสังคม สามารถลดพฤติกรรมก่อนกวนชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนการปรับพฤติกรรมก่อนกวนชั้นเรียน โดยเทคนิคควบคุมตนเอง เทคนิคเบี่ยงบรรณการและเทคนิคเบี่ยงบรรณการควบคุมคู่การเสริมแรงทางสังคม ไม่แตกต่างกัน และครูสามารถใช้เทคนิคทั้งสามอย่างในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถและศักยภาพของเด็ก

พิสิทธิ์ หอมสมบัติ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านดอนยาง กิ่งอำเภอนาเขย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การที่จะพัฒนาวินัยนักเรียนให้ได้ผลอย่างจริงจังนั้น โรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญ มีแผนนโยบายที่ชัดเจน บุคลากรต้องมีความตระหนักในปัญหา ทำตนให้เป็นแบบอย่าง จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาวินัยนักเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ตามที่กำหนดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ให้เกิดความเคยชินจนกลายเป็นวินัยในตนเอง โดยการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี และกระบวนการเรียนรู้อื่นๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาวินัยนักเรียน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน แนวทางจากผลการศึกษากันแล้วครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนางานอื่น ๆ และการพัฒนาวินัยนักเรียนในสถานศึกษาอื่น ๆ ได้

นายสุภาพ วงษามาตย์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านแจ้ง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏดังนี้

1) นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น กล่าวคือ ในด้านการทำงานที่มอบหมาย มีนักเรียนเพียง 1 คน จากจำนวนนักเรียน 19 คน ที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น นักเรียน ส่วนมากตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเต็มใจ ผลงานเสร็จสมบูรณ์ ในด้านการแต่งกาย และการตรงต่อเวลา นักเรียนทุกคนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของทางโรงเรียน มาโรงเรียนแต่เช้า หันเข้าแถวเคารพธงชาติและเข้าห้องเรียนตามกำหนด เป็นที่พอใจของคณะครูและผู้ปกครอง

2) ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม นักเรียนทุกคนเอาใจใส่รับผิดชอบในการรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนเป็นอย่างดี สังเกตได้จากห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนมีความสะอาดมากขึ้น ในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน มีนักเรียนเพียง 1 คน จากจำนวนนักเรียน 19 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตาม เกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดควรได้รับการพัฒนาต่อไป นักเรียนส่วนมากให้ความสนใจและมีความมุ่งมั่นในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนอย่างดี

สืบสกุล ชดช้อย (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนเมืองทุ่งวิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1) การดำเนินการตามโครงการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 4 กิจกรรมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้มีวินัยและความรับผิดชอบโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพมาก

2) โรงเรียนเมืองทุ่งวิทยา มีการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการจัดทำโครงการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ซึ่งมุ่งเน้นการกระบวนกรมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คนมีวินัยในด้านการแต่งกาย มีวินัยในการรักษาความสะอาด ด้านการใช้สถานที่ และด้านการปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงเพิ่มมากขึ้น และกลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ต่อสถานศึกษา และต่อครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

กร ทองสุข (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนสามัคคีพิทยาคม อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ก่อนการพัฒนา นักเรียนยังขาดวินัยบางประการที่ยังไม่เป็นมาตรฐานและไม่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน นักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การมาโรงเรียนสาย การขาดเรียน การหนีเรียน และนักเรียนขาดความรับผิดชอบด้านการรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ และสถานที่ของส่วนรวม เมื่อดำเนินการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมสติปัญญาใจ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน และกิจกรรมสะอาดทุกวัน พบว่า

1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่อตนเองเพิ่มขึ้นทั้งในด้านการมาโรงเรียน การมาเรียน และการเข้าเรียน โดยจะเห็นได้จากนักเรียนจะรับผิดชอบต่อในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ ไม่มาโรงเรียนสาย มาเรียนสม่ำเสมอและไม่หนีคาบเรียน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายยังมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในระดับที่น่าพอใจ

2) ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบ ต่อการรักษาความสะอาดห้องเรียนและพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยได้พัฒนาตนเองมากขึ้น และให้ความสำคัญกับหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายเพิ่มขึ้น ในระดับที่น่าพอใจ ผลก็คือพื้นที่ต่าง ๆ ของทางโรงเรียนสะอาดเรียบร้อยสวยงาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบให้กับนักเรียน จะต้องทำโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนกำหนด ทั้งการจัดประสบการณ์การอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่โรงเรียนและสังคมต้องการ และมีการกระทำอย่างต่อเนื่องและมีการกำกับควบคุมดูแลการทำงานจึงจะประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ออสเตอร์ไลน์ (Osterlind. 1998 : 819-C) ได้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์การมีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานเป็นอิสระของนักเรียนที่มีต่อความสามารถในการวางแผน การทำงานของตนเอง และมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังทางสังคมของนักเรียนหรือไม่ โดยศึกษากับนักเรียนเกรด 10-12 จำนวน 49 คน ผลการศึกษาพบว่า การสอนที่ให้นักเรียนทำงานอย่างเป็นอิสระ สามารถพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้การสอนที่นักเรียนทำงานอิสระ สามารถเพิ่มความอิสระในบางเรื่อง และเพิ่มการควบคุมในเรื่องได้ หรือเป็นการศึกษาในแนวใหม่ที่ทันสมัยหรือเพิ่มวิธีการกำจัดการศึกษาที่ใช้แนวเดียวกันตลอดเวลาทำให้นักเรียนอ่อนแอในการจัดทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบในการเรียน จากครูไปสู่ผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีเสรีภาพในการกระทำหรือแสดงความต้องการหรือนิสัยของตนเอง ทำที่สุดจะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดเสรีภาพอย่างรับผิดชอบ นักเรียนจะใช้การรวมกลุ่มสังสรรค์กันน้อยลง และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงาน ซึ่งในการพัฒนามีวินัยในตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ฮาร์ริส (Harris. 1998 : 1437) ได้ศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในนามิเบีย โดยมีการรอบความคิดว่า “ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีส่วนส่งเสริมคุณภาพการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน” ผลการศึกษา พบว่า ก่อนที่นามิเบียจะทำความตกลงร่วมมือกับประเทศในยุโรปชุมชน จะมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการดูแลการศึกษา โดยการฝึกอบรมเยาวชน จะทำงานร่วมมือกับโรงเรียน ภายหลังมีการจัดระบบการจัดการศึกษาจากยุโรปมาใช้ในราวต้นศตวรรษที่ 18 ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาลดลง แต่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาชีพการจัดการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทแทน ในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการของนามิเบีย

ได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกหน่วยงานมีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา และยังคงเน้นบทบาทสำคัญของการร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายเพื่อสร้างสรรค์และดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับชาติ

ดาเด (Dade. 1998 : 3820-A) ได้ทำการศึกษารับรู้ของนักเรียนในโปรแกรมการลดความรุนแรงแก๊งโจรที่นำไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเมืองแห่งหนึ่งและเพื่อลดพฤติกรรมกระทำความผิดในเชิงลบและพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมายจากโครงสร้างแก๊งโจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่โครงสร้างเหล่านี้เป็นตัวแทนในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่บูรณาการจะให้บริการสนับสนุนความพยายามของฝ่ายบริหารด้วยความช่วยเหลือจากผู้ควบคุมแก๊งโจรที่เสียดมาศึกษา เพื่อลดพฤติกรรมผิด ๆ ของนักเรียน โปรแกรมนี้กำหนดขึ้นเพื่อส่งผลกระทบต่อการใช้ความประพฤติผิด ๆ ตามจรรยาบรรณทั้ง 5 ประเภท คือ (ก) พฤติกรรมนักเรียนที่ไม่เหมาะสม (ข) พฤติกรรมแสดงความสามัคคี (ค) พฤติกรรมที่ทำให้กระบวนการทางการศึกษาที่เป็นระเบียบเกิดความแตกแยก (ง) พฤติกรรมการแสดงความสามัคคีที่ผิดกฎหมายทั้งหมด และ (จ) พฤติกรรมที่แสดงความสามัคคีกันอย่างร้ายแรงเช่นการทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงและการวางเพลิง

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมนี้บางส่วนประสบความสำเร็จและมีพฤติกรรมทางลบลดลง พฤติกรรมที่ได้รับการตอบสนองทางบวกซึ่งแสดงถึงความสำเร็จของโปรแกรม ได้แก่ พฤติกรรมในชั้นเรียนและทางเดินในห้องโถง การถูกต้องเนื้อตัวที่ยอมรับไม่ได้ ความถี่ของการประชุมครู นักเรียน และผู้ปกครอง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน พฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย การลักขโมย และการทะเลาะวิวาทชกต่อยระหว่างนักเรียน 2 คน หรือมากกว่า

โดยสรุป นักเรียนที่มีประสบการณ์ในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแก๊งโจรภายในโรงเรียนระบุว่า มีข้อตกลงกันได้มากขึ้น ระหว่างนักเรียนเอง (ก) ทำให้มีพฤติกรรมรุนแรงลดลง (ข) การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่รุนแรงมีลักษณะในทิศทางเหมือน ๆ กัน (ค) การรับรู้ของนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไปตามความรุนแรงของปัญหา (ง) เป็นที่รับรู้ว่ามีปัญหาแก๊งโจรเยาวชนเป็นปัญหาทางวินัยบ่อย ๆ ในโรงเรียน และ (จ) ปัญหาแก๊งโจรเยาวชนส่งผลกระทบต่อบรรยากาศทางวิชาการและทางสังคมในโรงเรียนแห่งนี้

บูลล์ (Bull. 1998 : 669-A) ได้ศึกษาระดับความคล่องตัวทางกฎหมายของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน 4 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียน สหিতตามรัฐธรรมนูญของนักเรียน วินัยสำหรับนักเรียนการที่แสดงความสามัคคีกัน และการที่นักเรียนถูกกดขี่ทางเพศ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคล่องตัวกับความถี่ของการปฏิบัติทางวินัยและเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระดับความคล่องตัวดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 190 คน จากทั้งหมด 226 คน ในรัฐโคโลราโด วิธีการศึกษาใช้แบบสอบถามให้ผู้บริหารประมาณค่าระดับความคล่องตัวของตน

จากการจัดประชุมเพื่ออภิปรายเรื่องวินัยกับนักเรียนและผู้ปกครองรวมทั้งครอบครัวได้เชิญผู้เข้าร่วมประชุม ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคล่องตัวอยู่ในระดับมากในด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนการค้นหาและการจับกุม ยกเว้นด้านการใช้สุนัขดมกลิ่น และการตรวจปีศาจเพื่อหาสารเสพติดในความครอบครัวยุบรวมทั้งกระบวนการที่ถูกต้องเป็นธรรมเนียม ยกเว้นการกล่าวถึงพฤติกรรมอาชญากรรมนอกวิทยาเขตของนักเรียน และการร้องขอให้นักเรียนเป็นพยาน ส่วนความคล่องตัวอยู่ในระดับต่ำในด้านการแก้ไขเพิ่มเติมของนักเรียน และเสรีภาพในการแสดงออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาการนำคนอื่นเข้ามาแทนนักเรียน การถูกกดขี่ทางเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับลูกจ้างมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างจำนวนปีที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารกับระดับความคล่องตัวในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียน และสิทธิตามรัฐธรรมนูญของนักเรียน ส่วนจำนวนปีที่มีประสบการณ์ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความคล่องตัวเมื่อควบคุมวินัย นักเรียนพิการหรือเมื่อเผชิญกับการถูกกดขี่ทางเพศ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างความถี่ของเหตุการณ์ทางวิจัยกับความคล่องตัวเมื่อจัดการกับการค้นตัว และการจับกุมในทั้ง 2 ตัวอย่างที่มีนัยสำคัญนั้น สหสัมพันธ์ที่ต่ำ พบว่า มีนัยสำคัญในทางปฏิบัติด้วยข้อเสนอแนะคือ จัดให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพ

สตอลลิง (Stallings, 2001 : 3017-A) ได้ศึกษาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกันก่อนและหลังการใช้ระเบียบการแต่งกายมาตรฐานใน โรงเรียนมัธยมชานเมืองในมลรัฐเท็กซัส ภาคตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้แบบวัดทักษะทางวิชาการของรัฐเท็กซัส ผลการศึกษาพบว่า

- 1) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้กับการมีคะแนนการสอบความสามารถทางวิชาการเพิ่มขึ้นของนักเรียนเชื้อสายอเมริกัน
- 2) ไม่มีความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้กับการเข้าชั้นเรียนเพิ่มขึ้นของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกัน
- 3) กิจกรรมจะไม่มีหลักใดไม่ได้ที่จะสนับสนุนให้มีการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกัน แต่ก็มีเหตุผลที่จะสนับสนุนให้มีการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้ โดยสรุป การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการนำระเบียบการแต่งกายมาใช้ อาจมีส่วนช่วยทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนเชื้อสายลาตินอเมริกันเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ เป็นการกล่อมเกลากฎทางสังคมเพื่อพัฒนาให้บุคคลมีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ต่อตนเองและต่อส่วนรวม ซึ่งกระบวนการทางการศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้ วินัยด้านความรับผิดชอบ สรุปได้ 2 ด้านคือความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การปลูกความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นการฝึกฝนอบรม

ตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาต่อไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร ให้รู้จักแก้ปัญหา และค่อย ๆ ปลุกฝังความรับผิดชอบกับเด็กอย่างต่อเนื่อง ผู้ใหญ่ต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ให้คำแนะนำและมอบหมายให้เด็กทำตามความสามารถของเขา ส่งเสริมให้เขาได้เรียนรู้แก้ปัญหาและรู้จักช่วยตนเอง ควบคุม แนะนำ เมื่อจำเป็น ฝึกให้มีเหตุผล ต้องปลูกความมีระเบียบวินัยอันดีงามอยู่เสมอ โรงเรียนควรมุ่งสอนความรับผิดชอบให้กับเด็ก โดยการให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิผู้อื่น ทำงานให้สำเร็จ ไม่ละทิ้งงานที่ได้รับมอบหมาย การปลุกฝังความรับผิดชอบ โดยให้กระทำ มีโครงการออกกล่าวตักเตือนหรืออบรมเท่านั้น จะต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดเป็นนิสัย ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องให้ความสำคัญ ฝึกให้เด็กให้มีนิสัยรับผิดชอบตั้งแต่ในวัยเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเริ่มทำงานง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า “วินัยเริ่มที่บ้านสอนลูกหลานให้มีวินัย”

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY